

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGT & DATA

Medlemsblad for DIS-Danmark

ÅRGANG 30 · Nr. 4 · 2015

Udgives af DIS-Danmark

Slægt & Data

www.slaegtogdata.dkadmin@dis-danmark.dk**Adresseændringer:**

opdateres af medlemmet selv via hjemmesiden.

Log ind og vælg "Mine indstillinger" øverst til højre. Læs evt. mere her:

www.slaegtogdata.dk/foreningen/adresseaendring-m.m**Udmeldelse** af foreningen sker ved henvendelse til kassereren på adressen kasserer@dis-danmark.dk**Redaktionen:**Kathrine Tobiasen, ansvarshavende redaktør
Korsagervej 13, 8940 Randers SV
Tlf. 41 28 65 30tobiasen@dis-danmark.dk

Redaktionsmedlemmer:

Gitte Christensen, Kenneth Knudsen og
Henning Karlbj

Korrektur: Henning Beck og Kirsten Sanders.

Redaktionen kan kontaktes via hjemmesiden:
Foreningen / Bladet Slægt og Data,
Kontakt redaktionen.**Layout, sats og tryk:**Grafisk Data Center ApS, tlf. 66 12 10 30
Trykoplæg: 7.600 eksemplarer

Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

Artikler uden forfatterangivelse kan betragtes som foreningsstof.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for uopfordret indsendt materiale og forbeholder sig ret til at redigere i tilsendte artikler.

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktionen. Det skal forsynes med tydelig kildeangivelse, ligesom redaktionen skal have tilsendt en kopi.

Bladet udkommer 4 gange årligt.

Næste deadline:

1. februar 2016

1. maj 2016

1. august 2016

1. november 2016

Udkommer:

Marts 2016

Juni 2016

September 2016

December 2016

Bladet sendes gratis til medlemmer af DIS-Danmark.

Årskontingent: 250 kr.

ISSN 0903-6172

Indhold nr. 4 – december 2015

- 3 Hvad gør vi ved de gamle billeder?
- 7 Kontingent 2016
- 8 Sådan fik kvinderne stemmeret – historiske kilder digitaliseret
- 11 DIS-Gravsten – nu kan vi samarbejde om kirkegårde
- 12 Et lille hjertesuk fra ekspeditionen
- 12 Samarbejde med DIS-Norge
- 13 De Jessenske Relationer 1743 skal udgives
- 15 ArkivDigital fylder 10 år
- 16 Anejagt på Læsø
- 21 Moms!
- 22 Bornholmeren Niels Olsen Sonne i Jever
- 26 Den store Krig 1914-1918 – en hjemmeside
- 30 Find din slægt på A0
- 31 Gotisk læseprøve
- 32 Fæsteprotokoller på Sjælland
- 33 Danmark set fra oven i 1954
- 34 Slægtshistorisk Weekend i Bjerringbro
- 35 Danmark på film
- 36 Wibergs manglende Præstehustruer
- 37 Kalender
- 39 DIS-Danmarks bestyrelse
- 40 Resultat af slægtsforskerkonkurrencen

Motivet er hentet ved museumsgården på Læsø. Midt på gårdspladsen sørgede brønden for beboernes vandforsyning gennem århundreder. Side 16 kan du læse om at slægtsforske på Læsø. Fotograf: Kathrine Tobiasen.

Hvad gør vi ved de gamle billeder?

Henning Karlby
Rylevej 8,
5464 Brenderup, Fyn
Tlf. 64 44 28 08
karlby@privat.dk

Indledning

Dette er planlagt som en serie af artikler, der kommer til at omhandle de gamle billeder, vi går og samler sammen som slægtsforskere.

Denne første artikel kommer til at handle om at få de gamle billeder ind i computeren. Til det er der to muligheder, den ene er at scanne billederne, den anden er at af-fotografere dem.

De to metoder bør supplere hinanden. Normalt foretrækker jeg at scanne billederne, men det er ikke altid den bedste metode, hvilket der vil komme et eksempel på.

Dernæst vil jeg vise eksempler på, at det heller ikke er ligegyldigt, hvad man bruger som basis for scanningerne.

Først skal man skaffe sig en scanner, som kommer med et godt scannerprogram. Dernæst foretrækker jeg af forskellige grunde, jeg skal komme tilbage til, at scanneren også kan scanne negativer.

Med de krav, jeg sætter til en scanner, kommer jeg ikke uden om at købe en selvstændig scanner. Pt. kan ingen af de kombinerede 'kontormaskiner', dvs. kombinerede printer/scanner, jeg kender til, scanne negativer.

standard indstilling, som de fleste scannerprogrammer ofte tilbyder.

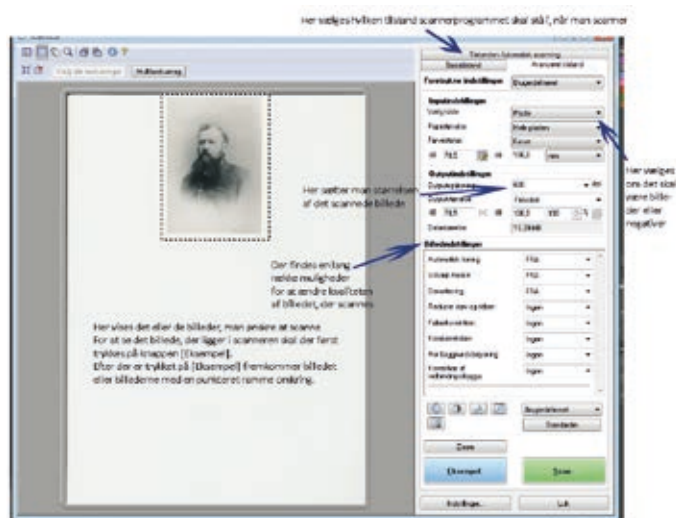
I mit eksempel vil jeg anvende det scannerprogram, der kommer med en Canonscanner. Dette program hedder Scangear. Når man første gang lukker scannerprogrammet op, ser man to eller tre faneblade øverst i dialogboksen. Det er [Tilstanden Automatisk scanning], [Bassistilstand] og [Avanceret tilstand]. Her vælger jeg altid [Avanceret tilstand], således at jeg har fuld kontrol over, hvad scanneren foretager sig.

Det første, der skal indstilles, er hvilken kilde, der skal scannes fra. Hvis det er papirbilleder eller dokumenter, vælges normalt *Plade*, som vist i figur 1. Næsten uanset hvad jeg scanner, vælger jeg altid *Farve*. Når der vælges farve, har man nemlig helt frie hænder til at manipulere billedet efter scanningen.

Med hensyn til *Billedindstillinger*, så vil det i langt de fleste tilfælde være bedst ikke at foretage noget valg, men at foretage al billedbehandlingen selv med sit foretrukne billedbehandlingsprogram. Hvis man vil nedsætte tiden, man anvender på billedbehandling, kan man naturligvis anvende en eller flere af de hjælpefunktioner, programmet tilbyder. Det er ikke nødvendigt at scanne billedet for at se resultatet af hjælpefunktionerne. Hvis man slår funktionerne til og fra, vil resultatet af funktionerne blive vist på det billede, der er prøvescannet i det store felt til venstre. Der, hvor man skal være forsigtig, er ved brug af funktionen *Uskarp maske*; det er et mærkeligt navn, for det, funktionen gør, er reelt at gøre billedet skarpere. Men da man ikke ved, hvor hårdt funktionen tager fat, er det bedre at anvende denne funktion senere i billedbehandlingsprogrammet, hvor man selv kan indstille parametrene. Ved farvenegativer er det en god ide at slå funktionen *Kornkorrektio*n til i en eller anden grad, og ligeledes kan der spares en del tid i billedbehandlingen, hvis der bruges en grad af *Falme*korrektion. Dette sidste vil dog afhænge en del af alderen på negativerne.

Endelig skal man beslutte, hvor stort billedet skal være. Dette gøres med *Outputopløsning*. Under feltet til valg af størrelse er der et felt med overskriften *Datastørrelse*, her vælger jeg som tommelfingerregel et output, som giver et billede på 10 MB eller større, aldrig mindre end 10 MB.

Dvs. for et billede, som det, der vises i figuren, vil det være 600 dpi, originalbilledet er ca. 5x6 cm. Hvis det drejer sig om forstørrelser, f.eks. 13x18 cm, vil 400 dpi give et pænt resultat. Hvis det er en hel A4 side, vil 300

Figur 1

Indstilling af scanneren

Når jeg skal scanne billeder, er regel nr. 1, at billederne skal scannes i en sådan størrelse, at de kan printes på et stykke A4-papir (30 x 21 cm), uden at man kan se 'firkanter' i detaljerne i billedet. Dvs. jeg kan ikke bruge den

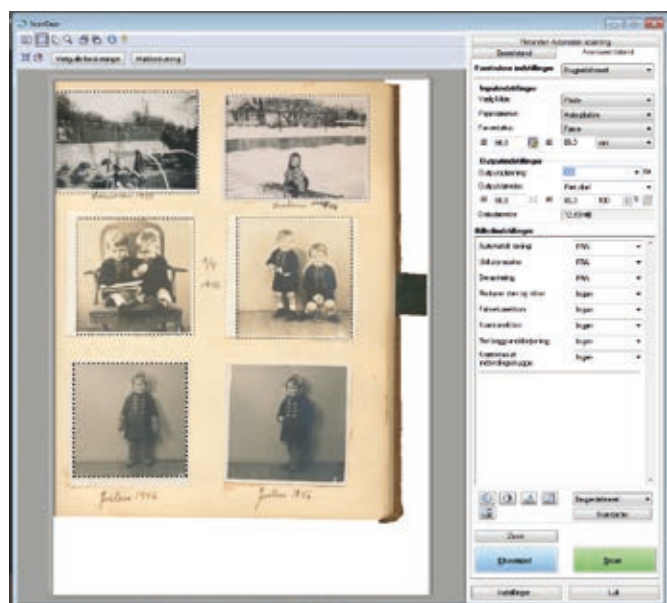
dpi i langt de fleste tilfælde være i orden. Hvis der skal scannes negativer i formatet 24x36 mm, vil det være rimeligt at gå helt op på 2.400 dpi. Et valg på 1.200 dpi vil lige nøjagtig gøre det muligt at printe et normalt 10x15 cm billede i fornuftig kvalitet. Hvis man vil have maksimal kvalitet ud af negativer og diapositiver, kan man få forbedring af resultatet helt op til 3.200 dpi. Når man vælger opløsning, skal man samtidig holde sig for øje, at tiden for scanning af hvert billede stiger ganske væsentligt. Med den scanner, jeg anvender, tager scanningen i 1.200 dpi 1 minut pr. negativ, ved 2400 dpi tager det 3 minutter pr. negativ og ved 3200 dpi 5½ minut.

Når alle indstillinger er klar, er man i princippet klar til at scanne.

Det er ikke nødvendigt at scanne et billede ad gangen, man kan lægge lige så mange billeder på scanneren, som der kan være på glaspladen. Dvs. der kan være begrænsninger afhængig af de 'muskler', computeren er udstyret med. Når man har kørt [Eksempel], tager man med musen fat i det ene hjørne af markeringen og trækker grænsen hen, så den dækker det første billede, hvorefter man indstiller opløsning og andre indstillinger for billedet. Dernæst flytter man musen til et hjørne på et af de andre billeder, hvorefter man holder museknappen nede, mens man tækker en markeringsramme ud over det næste billede. Således gør man med alle billederne på glaspladen et efter et. De indstillinger, man satte på det første billede, vil blive anvendt på de efterfølgende, der markeres. Hvis enkelte af billederne skal have en anden indstilling kan det gøres ved at klikke på billedet i markeringen og derpå rette indstillingerne.

På figur 2 er f.eks. markeret 5 billeder, der ønskes scannet fra det pågældende gamle album.

Når man derpå trykker på [Scan], bliver billederne scannet enkeltvis.

Figur 2

Gem billederne

Når billederne er scannet, skal de gemmes på harddisken. Her gemmer jeg altid i formatet TIF og vælger uden komprimering. Dette skyldes, at jeg derved får et billede, hvor alle billedinformationerne er gemt i filen. Vælger man det almindelige JPG format, vil informationerne om billedets udseende blive reduceret. Populært kan man sige, at en blå himmel bliver gemt med oplysninger om himlens størrelse og facon, den vil derpå blive inddelt i nogle zoner, med hver deres blå nuance. Disse nuancer vil være delt i grupper, således at det ikke er hele det blå spektrum der gemmes, men en trappeformet kurve, hvor trinene er så små, at de ved normal gengivelse ikke vil skille sig fra hinanden. Men giver man sig til at billedbehandle, kommer man nemt i den situation at man pludselig kan se 'trappen'.

Hvornår scanne billeder og hvornår negativer?

Hvis man kun har billederne, er der ikke så meget at vælge imellem. Men er man så heldig at ligge inde med negativer, kan man komme ud for at skulle vælge. Navnlig billeder fra 1970'erne er fremkaldt på en sådan måde, at negativscanning vil være det eneste rigtige.

Mange billeder fra den tid har skiftet farve, selv om de har været opbevaret i de dertil solgte plastiklommer; desuden blev billeder fra den tid ofte fremstillet på papir med prægning i overfladen.

Herunder er et eksempel, hvor billedet øverst er en

Figur 3

Figur 4

scanning af papirbilledet, mens billedet nederst er en scanning af et farvenegativ (figur 3 og 4).

Sort/hvide billeder kan man somme tider få en interessant effekt ud af at lege med, også med hensyn til scanning af originalbilledet eller som negativ. Eksemplet her viser henholdsvis en scanning af originalfotoet (figur 5), en farvescanning af et sort/hvidt negativ (figur 6) og det færdigbehandlede billede (figur 7).

Billeder, der er så gamle som det her viste, er ofte slemt medtaget af alderen. Der kan både være tale om, at billedet ikke er fremkaldt godt nok, så det er falmet ganske betydeligt, men det kan også som i dette tilfælde være, at det er kommet skimmelpletter på billedet; i den situation er man nødt til at arbejde lidt med billedet i et billedbehandlingsprogram.

Resultatet af billedbehandlingen afhænger helt af den tid, man vil investere i forbedring af billedet. Selv meget dårlige billeder vil kunne repareres, således at de bliver værd at se på.

Figur 5

Figur 6

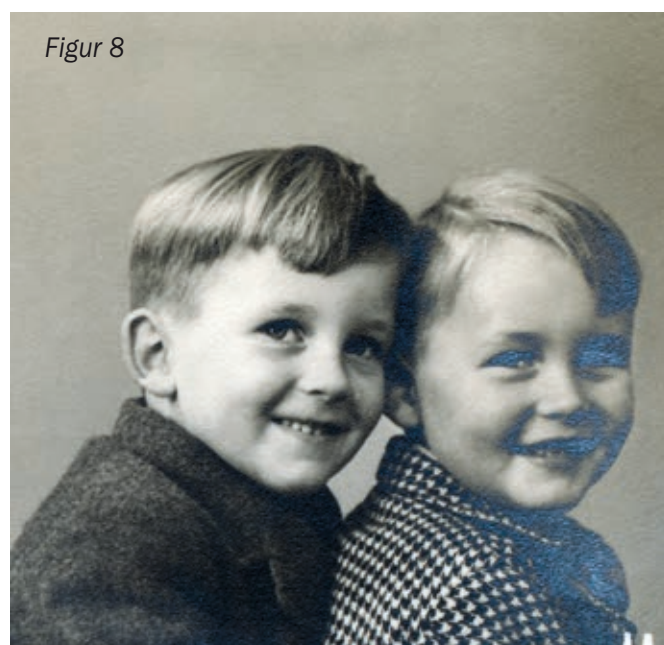
Figur 7

Affotografering versus scanning

En scanner ser ofte fejl i et billede, som man ikke altid ser med det blotte øje. Det skyldes, at vi kan dreje billederne lidt i forhold til det indfaldende lys, således at billedets alder ikke fremtræder så voldsomt, når vi betragter billedet. Her er scanneren fuldstændig ærlig og viser billedet med alle fejlene.

Her følger et eksempel på et professionelt billede fra Stella Nova fra 1948, som er scannet. Bemærk pletter i øjnene, mund og på tøjet af drengen til højre (figur 8 og 9).

Det næste billede er nøjagtigt det samme, men det er affotograferet i dagslys, med solen skinnende ind på billedet. Det er helt tydeligt, at her kan det betale sig at eksperimentere med billedet, om det skal scannes eller affotograferes. Billedet, jeg affotograferede, blev optaget som et RAW-foto og derpå konverteret til TIF, som er den type, alle mine billeder bliver scannet i. Hvis billederne skal bruges til bogtrykkeri, er TIF langt det bedste format, fordi det indeholder flest informationer om billedet. På den anden side får man, hvis man skal bruge billederne til en fotobog, det bedste resultat, hvis billederne er i JPG-format. JPG-formatet er det, man som standard får ud af fotografiapparaterne.

Figur 8

Figur 9

Nogle generelle råd

Når billeder eller negativer skal scannes, er det vigtigt at holde scanneren så ren som overhovedet mulig; de minutter man anvender på at fjerne støv fra scanner, billeder og negativer, kan spare timer med billedbehandlingsprogrammet med at fjerne støv og ridser.

Når billederne skal gemmes, er det en god ide at lave sig et bestemt system til navngivning af billederne. Det er også klogt at oprette en speciel mappe til billederne. Mappen kan f.eks. hedde GamleFamilieFoto.

Jeg startede oprindeligt med at lægge billederne sammen med de øvrige oplysninger, jeg havde om mine forskellige aner, men det blev efterhånden fuldstændig uoverskueligt, og af og til opdagede jeg, at det samme billede lå flere steder på computeren, fordi jeg en dag syntes, det skulle ligge sammen med en bestemt person, men var der flere personer på billedet, kunne det samme billede pludselig komme til at ligge flere steder, nemlig en kopi ved hver person, fordi jeg havde glemt, hvor jeg lagde billedet sidst. Det er komplet spild af harddiskplads.

Nu ligger alle mine familie billeder i den samme mappe, hvor der er en mappe for 1880-1939 og en for 1940-1960; derefter er der så mange billeder, at jeg har en mappe for hvert år, og i nyere tid endda en mappe for hver måned i årsmappen.

Billederne i de første mapper er alle navngivet med et årstal først, efterfulgt af navnene på personerne. Det kan f.eks. være 1871_06_04MarenPetrea_NielsA_Peder.tif. I dette tilfælde er det et dåbsbillede, hvor jeg præcist kan sætte dato på. Anderledes forholder det sig med billeder, hvor man ikke kender den præcise dato, men må gætte ud fra f.eks. børnenes alder, personernes påklædning eller begivenheder i familien, man har fået kendskab til under forskningen.

Et billede kan således komme til at hedde: 1910MathildeRigmorIngridKristian.tif.

Bemærk – jeg laver aldrig mellemrum mellem ordene i et filnavn, i stedet lader jeg hvert ord begynde med et stort bogstav. Vil jeg have mellemrum markeres det med en understregning. Jeg bruger heller aldrig æ, ø eller å i filnavne. Ved at undgå de danske bogstaver og andre specialtegn kan jeg til enhver tid overføre billederne til et fotoalbum på en hjemmeside. Se f.eks. mit fotoalbum på min hjemmeside www.karlby.dk. Gå til menuen Slægtsforskning > Hennings familie og vælg Fotoalbum øverst på siden (figur 10).

Der er flere årsager til, at jeg navngiver billederne på denne måde; en af dem er, at det er let at finde billederne. Hvis jeg får oplysninger, der kan tidsbestemme billederne mere præcist, er der kun et sted, jeg skal rette.

På denne måde kan jeg også altid se tidslinjen for mine billeder og kan ofte ved at sammenligne påklædning og lignende fra de forskellige familiegrene skønne, om min antagelse med hensyn til et billedes alder er rimelig.

Når jeg f.eks. ønsker at anvende billederne til et fotoalbum, trykt eller på en hjemmeside, står billederne også i den rigtige rækkefølge.

En anden årsag til mit valg af navngivning er, at billederne ligger i den rigtige rækkefølge, når jeg vil oprette et familiealbum.

Et familiealbum

En af årsagerne til, at jeg har skrevet denne artikel, er, at jeg opdagede, at jeg havde indsamlet rigtigt mange gamle familie billeder, som blot lå på min computer til ingen glæde for nogen, dårligt nok for mig selv. Jeg har tidligere lavet billeder, som blev fremkaldt og derpå placeret i album med 3 på hver side og med plads til at skrive

Figur 10

tekst ved siden af hvert billede. En dag landede der en reklame i min e-mail boks, hvor jeg blev opfordret til at lave en trykt fotobog. Jeg hentede det pågældende program på nettet, som skulle anvendes til at fremstille en bog med. Jeg installerede det på min maskine. Jeg har efterhånden fremstillet 15 forskellige bøger af forskellig kvalitet. Derfor kom jeg i tanke om, at det kunne være en god måde at præsentere alle mine gamle foto på. Ligesom når man har skudt løs med digitalkameraet på en ferie, bliver man nødt til at prioritere, hvilke billeder der skal med fra den gamle samling.

Inden jeg går længere, vil jeg fortælle lidt om prisen på bøger og billeder.

Ser man først på billeder, der er trykt enkeltvis, kan de i størrelsen 10x15 fås til 70 øre pr. stk. Et tomt fotoalbum med plads til 300 billeder koster mindst 100 kr., dvs. 33 øre pr. billede; den samlede pris pr. billede kommer således op på 1 kr. Derpå skal man selv skrive teksterne ind manuelt. En sådan bog kan typisk være på 50 sider.

Fremstiller man en fotobog på computeren og indsender bogen til trykkeriet, kan man zoome ud og ind i billederne og lave sine egne udsnit af billederne, desuden kan man skrive teksterne ind på siderne, så disse bliver trykt sammen med den færdige bog. Det koster selvfølgelig lidt.

En trykt bog i det, der kaldes digitalkvalitet på 42 sider og i formatet A4, kan indeholde godt 200 billeder til en pris af ca. 300 kr., dvs. en billedpris på 1,50 kr. pr. billede.

Hvis man vælger det, der hedder fotokvalitet på 42 sider i formatet XL dvs. 30x30 cm. og gerne vil have lidt større udgaver af nogle de gamle familie billeder, bliver prisen pr. billede noget mere. I mit eksempel koster 205 billeder 740 kr, dvs. jeg kommer op på godt 3,50 kr. pr. billede. Ændrer jeg bogen til digitaltryk bliver prisen 440 kr., dvs. en billedpris på 2,15 kr. pr. stk.

På billedet her (figur 11) er vist henholdsvis en 'gamlemeldags' bog med 300 billeder; det er bogen der ligger underst. Oven på den ligger en A4 bog med 42 sider i digitaltryk og oven på den igen en bog i 21x21 cm med 50 sider i fotokvalitet. Til sammenligning har alle tre bøger stift omslag, det der med et moderne udtryk hedder hardcover. Bøgerne kan fås med blødt omslag eller som hæftet, i de tilfælde er de selvfølgelig billigere.

Figur 10

Næste artikel vil fortælle om at fremstille en fotobog.

Kontingent 2016

Det nye år nærmer sig, og der skal opkræves kontingent.

Oprævningen for 2016 sker på en faktura til hvert medlem. Det vil tydeligt fremgå af fakturaen, hvilke dele af foreningerne man er medlem af (DIS-Danmark, Samfundet eller lokalforening). Men der vil kun blive et samlet beløb at betale.

Midt i januar sender vi opkrævningerne til Betalingsservice (NETS) for dem, der betaler automatisk via BS, og dem, der får udsendt en opkrævning (kaldet FI kort (giro)). Herefter sender Betalingsservice avis eller girokort ud til medlemmerne.

Der er betalingsfrist mandag den 1. februar 2016.

Den bedste og nemmeste måde at betale på er via den automatiske betalingsservice (hvor banken trækker automatisk). Denne ordning skal man selv tilmelde sig. Det kan foreningen ikke gøre på medlemmernes vegne.

Den næstbedste måde er at indbetale med de koder,

der står nederst på FI giro kortet. Det begynder med **+71<xxxxxxxxxxxxxxxxx+87653935<**; der, hvor xxx-erne står, vil der på dit FI kort stå en masse 000-er og syv tal, som er et fakturanummer. Det gælder også, når du bruger netbank.

Når du bruger denne metode, kan vi læse din indbetaling direkte ind i vores bogholderi uden at skulle skrive det hele igen.

Undtagelsesvist kan du selvfølgelig indbetale direkte til vores bankkonto, men det giver en del efterbehandling, før din betaling går rigtigt ind i vores regnskabssystem.

Du er altid velkommen til at kontakte os, hvis du har brug for hjælp. Vi prøver at besvare alle henvendelser hurtigst muligt.

Hvis der er nogen, der ikke lige får betalt til tiden, så vil vi sende en venlig påmindelse efter nogle uger.

Jan Amnitzbøl Krusell, Kasserer

Sådan fik kvinderne stemmeret – historiske kilder digitaliseret

Af Karen Williams

89 46 23 05

kw@statsbiblioteket.dk

Projektleder, digitalisering og
tilgængeliggørelse/formidling af
bibliotekets analoge og digitale
kulturarvssamlinger på Statsbiblioteket

5. juni 2015 markeredes 100-året for kvindernes valgret til det danske Folketing. Inden da var der gået mange år med at kæmpe for den nye ret, og Dansk Kvindesamfund var en vigtig del af denne kamp. Dansk Kvindesamfund blev stiftet i 1871 og er den ældste danske kvindeorganisation. Læs mere om historien bag Dansk Kvindesamfund på bit.ly/Danskkvindesamfund

Kvindehistorisk samling

Statsbiblioteket modtog i 1964 Dansk Kvindesamfunds arkiv fra 1871 og frem, og den nationale samling "Kvindehistorisk Samling" blev oprettet på samme tidspunkt. Kvindehistorisk Samling findes fortsat på Statsbiblioteket og indeholder for nuværende bl.a. arkiver fra en lang række foreninger – fx Grevinde Danner Stiftelsen, Kvinder for Fred, Jordemoderforeningen og Kvindelige Akademikere – samt en række personarkiver fra kvinder, der har været tilknyttet en eller flere af de organisationer, der findes i samlingen.

Verdens ældste eksisterende kvindeblad

I 2013 modtog Statsbiblioteket en bevilling fra Kulturministeriet til at digitalisere, sikre den digitale langtidsbevaring samt formidle unikt kildemateriale fra Dansk Kvindesamfund. Det drejede sig om organisationens protokoller fra 1871-1991 og årgangene 1921 til 1953 af organisationens tidsskrift, *Kvinden & Samfundet*, som i øvrigt er verdens ældste eksisterende kvindeblad. De tre øvrige partnere i projektet – KVINFO, Kvindemuseet samt danmarkshistorien.dk har efterfølgende formidlet materialet på fx egne hjemmesider samt som del af foredrag, udstillinger og undervisningsmateriale. Digitaliseringsarbejdet fandt sted i perioden 2013-14, mens formidlingsarbejdet primært bliver gennemført i 2015 i forbindelse med fejringen af 100-året for kvinders valgret.

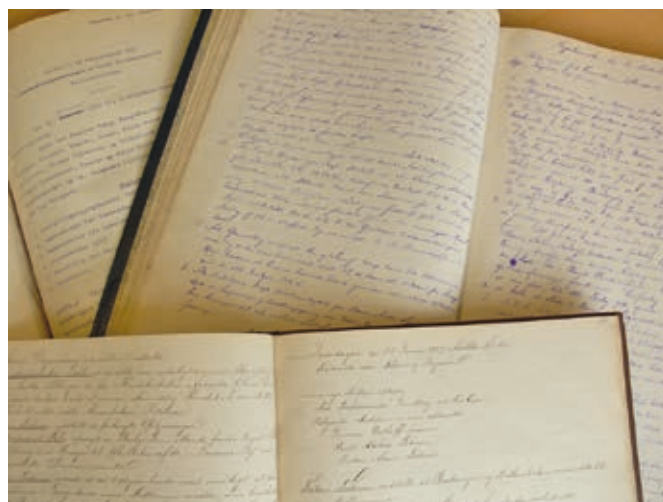
Kulturministeriet bevilligede i 2013 900.000 kr. til digitalisering af historiske kilder, der bidrager til belysning af kvindernes kamp for valgret.
Projektpartnere: Statsbiblioteket (digitalisering, bevaring og tilgængeliggørelse), KVINFO, Kvindemuseet og danmarkshistorien.dk (alle tre formidling).

Digitalisering og bearbejdning af unikke kilder

I alt har Statsbiblioteket fået digitaliseret ca. 6.500 sider protokoller (herunder både håndskrevne og maskinskrrevne protokoller). Samtidig er ca. 9.100 sider fra *Kvinden & Samfundet* også blevet digitaliseret. Digitaliseringsarbejdet er udført af en ekstern leverandør, men i forbindelse med levering til Statsbiblioteket har filerne gennemgået både automatisk og manuelt tjek. Det automatiske tjek bestod bl.a. i tjek af filstruktur, navngivning, udformning af metadata samt filformater. I det manuelle tjek har fokus især været på at sikre, at alt det udvalgte materiale var blevet digitaliseret, samt at kvaliteten af OCR-skanningerne var acceptabel, dvs. at så mange tegn som muligt var genkendt under hensyntagen til originalmaterialets kvalitet. Mange af protokollerne var indbundet i fine læderbind, og vi valgte ikke at slagte de gamle bind, men i stedet få dem skannet direkte fra bindene.

De forskellige tjek afslørede bl.a., at ikke alle protokollensiderne var lagt pænt i kronologisk orden eller sågar lagt lige, da de blev bundet ind. Det betød bl.a., at OCR-tegenkendelsen ikke var specielt god på de sider, der var blevet trukket skævt i indbindingsprocessen, men også at vi måtte holde tungen lige i munden, når vi skulle tjekke fx datering af de enkelte protokoller.

Vi opdagede desuden til vores overraskelse, at der var klippet i nogle af numrene af *Kvinden & Samfundet*. En nærmere undersøgelse åbenbarede, at udklipperen med jævne mellemrum havde fjernet annoncer for et bestemt strømpemærke. Samtidig var det tydeligt, at protokol-

Tre af de gamle håndskrevne protokoller fra Dansk Kvindesamfund. Fotograf: Sabine Schostag, Statsbiblioteket.

Kilde: Dansk Kvindesamfund - materialet indgår som en del af Kvindehistorisk Samling på Statsbiblioteket.

lerne fra især mellemkrigsårene og 2. verdenskrig afspejlede ressourceknapheden i samfundet. Trykket i originalerne var svært at læse, bl.a. fordi farvebåndet på skrivemaskinen var ved at være slidt – for ikke at nævne skrivemaskinen selv. Samtidig kunne vi dog også glæde os over, at OCR-teggenkendelsen af *Kvinden & Samfundet* var noget nær perfekt. Vores vurdering er, at genkendelsesratioen lå på +95 %.

Alle årgangene af tidsskriftet samt de maskinskrevne protokoller er som nævnt blevet OCR-skannet, og medarbejdere på KVINFO har minutløst transskriberet alle de håndskrevne protokoller. Samtidig gennemgår andre medarbejdere protokollerne til og med 1953 for rettelser af OCR-tekst samt beriger dem manuelt med emneord, inden de bliver lagt på nettet.

Søg i det unikke materiale

Alle årgangene af *Kvinden & Samfundet* 1921-1953 er tilgængelige på Statsbibliotekets hjemmeside bit.ly/SBKvindenSamfundet, hvor alle numre fra den enkelte årgang er samlet i en pdf-fil. Det er ikke muligt at søge på tværs i årgangene, men åbner man filen med den enkelte årgang, kan man søge i den, eftersom alle numre er OCR-skannet. Er man interesseret i at læse i de tidligere årgange af *Kvinden & Samfundet* (1885-1920), findes de på KVINFOs hjemmeside bit.ly/KVINFOKvindenSamfundet. Disse første årgange er blevet digitaliseret i forbindelse med et tidligere samarbejde mellem Statsbiblioteket og KVINFO.

Protokollerne for perioden 1871-1951 ligger i skrivende stund på KVINFOs hjemmeside bit.ly/Protokoller. De resterende årgange tilføjes lø-

Dansk Kvindesamfunds protokoller

Dansk Kvindesamfunds styrelsesprotokoller fra 1871 til 1990

Årgang	Nummer
1871	1
1872	1
1873	1
1874	1
1875	1

- Styrelsesmøde d. 27. januar 1872
- Styrelsesmøde d. 11. februar 1872
- Styrelsesmøde d. 25. februar 1872
- Styrelsesmøde d. 10. marts 1872
- Styrelsesmøde d. 24. marts 1872
- Styrelsesmøde d. 7. april 1872
- Styrelsesmøde d. 21. april 1872
- Styrelsesmøde d. 5. maj 1872
- Ekstraordinært styrelsesmøde d. 24. juni 1872
- Ekstraordinært styrelsesmøde d. 11. september 1872
- Styrelsesmøde d. 16. november 1872
- Styrelsesmøde d. 8. december 1872

Her ses, hvordan man klikker sig frem til det ønskede mødereferat i Dansk Kvindesamfunds protokoller på KVINFO's hjemmeside.

← Sådan præsenteres årgangene af *Kvinden og Samfundet* på Statsbibliotekets hjemmeside.

bende. På siden kan man under hvert år finde de enkelte protokoller for de møder, der er afholdt i løbet af året. Man kan se pdf-udgaver af de oprindelige protokoller, og for de håndskrevne protokoller (1871-1892) gælder det, at man også kan se de transskriberede udgaver af dokumentet.

De tildelte emneord kan man bruge til at søge på tværs af protokollerne. Klikker man fx på emneordet "ægteskab", bliver man præsenteret for en oversigt over alle de protokoller, der er blevet tildelt emneordet.

Yderst til højre bliver man endvidere præsenteret for nogle personnavne, som gør det muligt nemt at finde flere oplysninger på KVINFO's hjemmeside om den pågældende person. Klikker man fx på emneordet/navnet "Matilde Bajer" i faktaboksen "Læs mere om" i forbindelse med den første protokol fra 1871, bliver man præsenteret for et opslag i KVINFO's opslagsværk "Dansk Kvindebiografisk Leksikon", der indeholder en række biografiske oplysninger om hende.

Sammenhæng med andre historiske kilder

Protokollerne og tidsskriftet kan med fordel ses i sammenhæng med et andet af Statsbibliotekets digitalise-

Kvindehistorisk Samling på Statsbiblioteket

- bit.ly/KvindehistoriskSamling

Historien bag Kvindehistorisk Samling

- bit.ly/Samlingshistorie

Registrant over materiale fra Dansk Kvindesamfund

- bit.ly/KvindesamfundRegistrant

Emneord	Teksttype	« til toppen
<ul style="list-style-type: none"> • Kvindeorganisationer » • Styrelsesmøder » 	<ul style="list-style-type: none"> • Medereferater » 	
Forfattere	Initialer	
Omtalte personer	Organisationer	
<ul style="list-style-type: none"> • Matilde Bajer » • Elisabet Ouchterlony » • Caroline Testman » • Tagea Johansen » • Pastor Christiani » • Emma Thestrup » • Julie Trier » 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Kvindesamfund » • Kvindelig Læseforening » • Comité local de l'association internationale des femmes » 	
Professioner	Perioder	
	<ul style="list-style-type: none"> • 1870'erne » 	
Regioner		
<ul style="list-style-type: none"> • København » • Danmark » 		

Læs om Statsbibliotekets digitalisering af 32 millioner avissider på bit.ly/Avisdigitaliseringsprojekt og www.avisdigitalisering.dk
Søg i de digitaliserede aviser på bit.ly/SBMediestreamAviser

Emneordene til protokollerne hos KVINFO.

ringsprojekter, nemlig digitaliseringen af 32 millioner avissider fra Statens Avissamling. De digitaliserede aviser bliver løbende tilgængelige i vores indgang til de digitale samlinger, Mediestream. Søger man i Mediestream

Aviser fx på "Dansk Kvindesamfund" kan man finde oplysninger om foreningens arbejde, bl.a. med at etablere fagskoler, afholde foredrag samt naturligvis deres ihærdige arbejde for kvinders stemmeret.

En lang række institutioner og foreninger har i løbet af året markeret kampen for kvindernes stemmeret til Folketinget, og protokollerne og tidsskriftet kan naturligvis ses i sammenhæng med materiale, der er stillet til rådighed andre steder. Ellers er det værd at nævne, at Statsbiblioteket har samlet sit bidrag til fejringen på denne side bit.ly/SB100året, hvor man bl.a. kan lytte til Elna Munchs tale om betydningen af kvinders valgret.

FLERE OPLYSNINGER OM KILDERNE OG PROJEKTET

For flere oplysninger om kvindernes kamp for valgret samt formidling af kildematerialets indhold kontakt: Jytte Nielsen, specialkonsulent, KVINFO, 5076 3383, jytte.nielsen@kvinfo.dk
Bodil Olesen, museumsleder, Kvindemuseet i Danmark, 2545 4530, bo@kvindemuseet.dk
Anne Sørensen, redaktør, danmarkshistorien.dk, 5017 7474, hisais@cas.au.dk

For flere oplysninger om projektet kontakt:

Karen Williams, projektleder, Statsbiblioteket, 8946 2305, kw@statsbiblioteket.dk

**KVINDE
MUSEET
I DANMARK**

**KVINFO
KØN•VIDEN
INFORMATION
FORSKNING**

danmarkshistorien.dk
AARHUS UNIVERSITET

STATSBIBLIOTEKET

'Digitalisering af kvindehistoriske kilder' er støttet af Kulturministeriet

DIS-Danmarks Generalforsamling 2016

finder sted den 2. april i Fredericia.

Sæt kryds i kalenderen!

DIS-Gravsten – nu kan vi samarbejde om kirkegårde

Af Kenneth Konrad Knudsen

Håbets Allé 23C, st. th.

2500 Brønshøj

Mobil: 26 39 29 27

E-mail: geneablog@kilokilokilo.dk

web: geneablog.kilokilokilo.dk

Vi gentager succes'en med samarbejde om blandt andre Nygaards Sedler og Politiets Registerblade. Det næste samarbejdsprojekt er affotografering og indtastning af de ca. 400 kirkegårde, som stadig mangler at blive gjort søgbare.

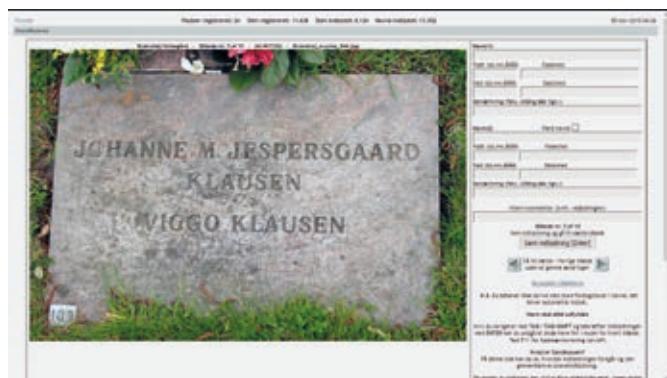
DIS-Gravsten er et projekt under DIS-Danmark, som overordnet har til formål at bevare fotos og data fra gravsten i Danmark. Projektet startede i 2013 med det formål at

- 1) lave en fælles søgeportal, hvor man kan søge gravsten på tværs af flere kirkegårde, og
- 2) kunne overtage gravstensprojekter, som ejeren ikke længere kan eller ønsker at videreføre selv.

Siden foråret 2015 har webmaster Arne Feldborg og undertegnede arbejdet med at udvide projektet, så DIS-Gravsten nu også kan fungere som

- 3) en platform, hvor flere kan samarbejde om at affotografere og indtaste gravstenene fra de kirkegårde (især de store), som stadig mangler.

I foråret blev Brønshøj Kirkegård affotograferet, men mangler stadig at blive færdigindtastet. I sommer gik jeg i gang med at affotografere Bispebjerg Kirkegård i København. Her mangler de fleste sten fortsat at blive indtastet, og der sker næppe mere med fotograferingen før igen til foråret, medmindre nogen melder sig og giver et nap med. De muligheder har vi nu med DIS-Gravsten.

Sådan ser indtastningsportalen ud. Til højre er der plads til at indtaste navne, datoer og fx stillingsbetegnelser fra gravstenen. Lige nu mangler 3.500 gravsten at blive indtastet.

Fælles søgeportal

Siden omkring år 2000 er gravsten fra 1.900 af Danmarks 2.300 kirkegårde blevet affotograferet. Fotograferingen er sket systematisk og samtlige gravsten fra kirkegårdene er affotograferet og bevaret for eftertiden.

Desværre har der ikke været den samme systematik i den måde, fotos og data er blevet opbevaret og indtastet – og ofte er gravstenene ikke engang indtastet. Der er nogle enkelte hjemmesider med rigtig mange gravsten, fx dk-gravsten.dk og findengrav.dk, men ellers ligger de affotograferede kirkegårde spredt for alle vinde på nettet. Det har den ulempe, at man ofte kun kan søge på gravsten fra en enkelt kirkegård ad gangen og det gør det unødigt bøvlet at finde grandtante Anna "fra København".

Som et forsøg afleverede Henning Karlby, Arne Christensen og Grethe Hansen i 2013 en kopi af data fra de kirkegårde, de hver især har fotograferet og indtastet, til DIS-Gravsten. I alt 21 kirkegårde, primært fra Odense Amt.

Dermed kan man via DIS-Gravsten søge på tværs alle disse kirkegårde. Når man har søgt et navn og klikker på et interessant emne i resultatlisten, bliver man sendt videre til den pågældende hjemmeside, hvor fotoet ligger.

Hvis du har en hjemmeside med gravsten fra en enkelt eller få kirkegårde og gerne vil bidrage til den fælles søgeportal, er du meget velkommen til at kontakte mig. Din hjemmeside fortsætter uændret. Forskellen er kun,

Kasserede gravsten på Vestre Kirkegård i København. Mange slægtsforskere kunne have haft glæde af de oplysninger, der nu ligger gemt nederst i bunken. På Bispebjerg Kirkegård kasseres hvert år 9.000 gravsten.

at brugerne også kan søge blandt dine gravsten via DIS-Gravsten.

Vi mangler indtastere

En sjettedel af de danske kirkegårde mangler stadig at blive fotograferede og gjort søgbare. Især mangler nogle af de store bykirkegårde, og det skyldes nok, at det kan virke uoverkommeligt for en enkelt at fotograferere og indtaste Nordre Kirkegård i Aarhus eller Assistens Kirkegård i København.

Men inden ret længe – forhåbentligt, når du læser dette – er den nye indtastningsportal på DIS-Gravsten tilgængelig. Her kan alle melde sig og indtaste navne og datoer fra gravsten, som er blevet fotograferet. Aktuelt mangler 1.000 gravsten fra Brønshøj og 2.500 gravsten fra Bispebjerg at blive indtastet. Du kan fx starte med 5 og se, hvordan det går.

Vi mangler også fotografer

Inden der bliver noget at indtaste, skal der selvfølgelig være nogle billeder. Jeg er selv i gang med at fotograferer Bispebjerg Kirkegård, men med få lyse timer, lange arbejdsdage og et lille barn får jeg ikke gjort meget ved fotograferingen før igen til foråret. Hvis du kunne have lyst til at hjælpe med fotograferingen af Bispebjerg, så kontakt mig gerne.

Og hvis du i øvrigt går og pønser på at gå i gang med en af de store kirkegårde, men gerne vil have nogle flere med på holdet først, så kontakt mig også. Så kan vi sammen via DIS-Danmark prøve at få nogle med om bord.

DIS-Gravsten takker selvfølgelig også ja til de små kirkegårde, som fortsat mangler at blive fotograferet. Om projektet er stort eller småt, så gælder det først og fremmest om at få billedmaterialet i hus.

**Du finder DIS-Gravsten på hjemmesidens
gravsten.dis-danmark.dk**

Et lille hjertesuk fra ekspeditionen

Vi har 900 medlemmer, der ikke har oplyst en e-mailadresse og formentlig ca. 10 %, der har en mailadresse stående, som ikke længere er i brug. Det betyder, at der er ca. 1600 medlemmer, som vi ikke kan komme i kontakt med via mail, hvis der er behov for det. Dette tal bør reduceres til ca. 100. Log dig på hjemmesiden som medlem (der skal stå Medlem <dit navn> øverst til højre på forsiden www.slaegtogdata.dk. Lige over dit navn står der "Mine indstillinger". Klik på det og kontroller/ret dine indstillinger. Afslut med "gem" nederst på siden. Hvis du flytter eller er flyttet indenfor det sidste år, husk da at få rettet din adresse hos DIS-Danmark også. Postvæsenet eftersender kun i 1 år!

Samarbejde med DIS-Norge

Af Lone Bergmann
2730 Herlev
bergmann@dis-danmark.dk

Lørdag den 31. oktober 2015 deltog Jesper Skov og jeg i Slektsforskerdagen på Riksarkivet i Oslo med en stand. Arrangementet var planlagt af DIS-Oslo/Akershus.

Riksarkivet, Oslo Byarkiv, Nasjonalbiblioteket, Deichmanske Bibliotek (biblioteksvæsenet), Familysearch, ArkivDigital, DIS-Väst (fra Sverige) og mange flere havde opstillet en stand.

Har du slægt i Norge, kan det anbefales at besøge denne årlige event.

Der var foredrag, salg af bøger og andre materialer samt forskellige former for vejledning. Det sidste deltog vi i. Temmelig mange nordmænd har danske aner, og der var stor interesse for at høre om de muligheder, der er for at forske i danske kilder.

Vi blev anmodet om hjælp til konkrete forskningsproblemer, men ikke mindst til slægtsforskning i Danmark mere generelt. Vi udleverede vores begynderhæfte til de besøgende, og der blev udtrykt stor tilfredshed med udsigten til, at der i det nye år forventes at

være en vejledning om slægtsforskning i Danmark på DIS-Norges hjemmeside.

Dagen før havde jeg et møde med formanden for Norsk Slektshistorisk Forening, Rune Nedrud, formanden for DIS-Norge, Tone Moseid samt generalsekretæren for DIS-Norge, Anne Schiøtz.

Vi var helt enige om, at der bør være en vejledning i slægtsforskning i vore nabolande på vore hjemmesider. Planen er, at vi i begyndelsen af det nye år kan præsentere de første, som bliver om forskning i Norge og Danmark. Senere forventes det, at der kommer vejledning til Sverige, Tyskland og andre lande.

Tanken er, at der også bliver mulighed for hjælp med at finde arkivalier og litteratur for medlemmer af DIS. Denne hjælp vil gøre et besøg på de udenlandske arkiver mere udbytterigt.

Der vil blive orienteret nærmere om dette nye tiltag, når den første etape er klar.

De Jessenske Relationer 1743 skal udgives

Michael Dupont,
Stenager 216, st. th.,
2600 Glostrup,
duponttuxen@gmail.com

Af Jørgen Mikkelsen
Rigsarkivet
jm@sa.dk

I Rigsarkivet og Det kgl. Bibliotek findes en lang række indberetninger fra 1743 med oplysninger om lokale forhold i landsogne og købstæder. De indeholder meget af interesse for slægtsforskere.

Udgivelsesprojekt

Indberetningerne er en vigtig kilde til, hvordan Danmark så ud i midten af 1700-tallet, og derfor arbejder Kildeskriftselskabet på at få dem udgivet. Interesserede, der vil hjælpe til med at afskrive teksterne, kan sende en mail til jessenskerelationer@gmail.com.

Kildeskriftselskabet efterlyser også hjælp til at finde frem til indberetninger, der ikke findes i de større samlinger i Rigsarkivet og Det kgl. Bibliotek, men gemmer sig steder som sognearkiver, rådstuearkiver, amtsarkiver o.l. rundt omkring i landets Rigsarkiver (de tidligere landsarkiver). Nogle indberetninger vil måske kunne findes i rådstueprotokoller, i kirkebøger og blandt amternes journalsager.

Indberetningerne og deres indhold

Indberetningerne kaldes almindeligvis for De Jessenske Relationer, men deres korrekte titel er "Efterretninger om købstæderne og amterne, indsendte i henhold til oversekretærens skrivelse af 6. april 1743". De er opkaldt efter kancellisekretær Erik Johan Jessen, som i 1743 stillede forslag om, at der skulle fremstilles et storværk om Danmark og Norge.

Efter at have opnået kongens godkendelse udarbejdede han sammen med historiker Hans Gram og biskop Erich Pontoppidan en lang række spørgsmål til amtmændene, og de sendte dem videre til de lokale embedsmænd, herunder præsterne.

Besvarelserne fra de enkelte købstæder og herreder indkom i løbet af det næste år. Der var 40 spørgsmål, og de handlede bl.a. om jordens beskaffenhed og udnyttelse, næringsliv, vandløb, skove, sundhedsforhold, slotte, tingsteder, købstadsprivilegier, antikviteter, dialekter og talemåder samt særlige lokale ordsprog og talemåder. I mindre omfang blev indberetningerne brugt til Erich Pontoppidans Den Danske Atlas 1763-1781.

Som ved så mange andre slags indberetninger er der stor forskel på besvarelserne, men mange af dem indeholder særdeles interessante oplysninger, der kan være til glæde for forskere inden for mange fagområder, ikke mindst for slægtsforskere.

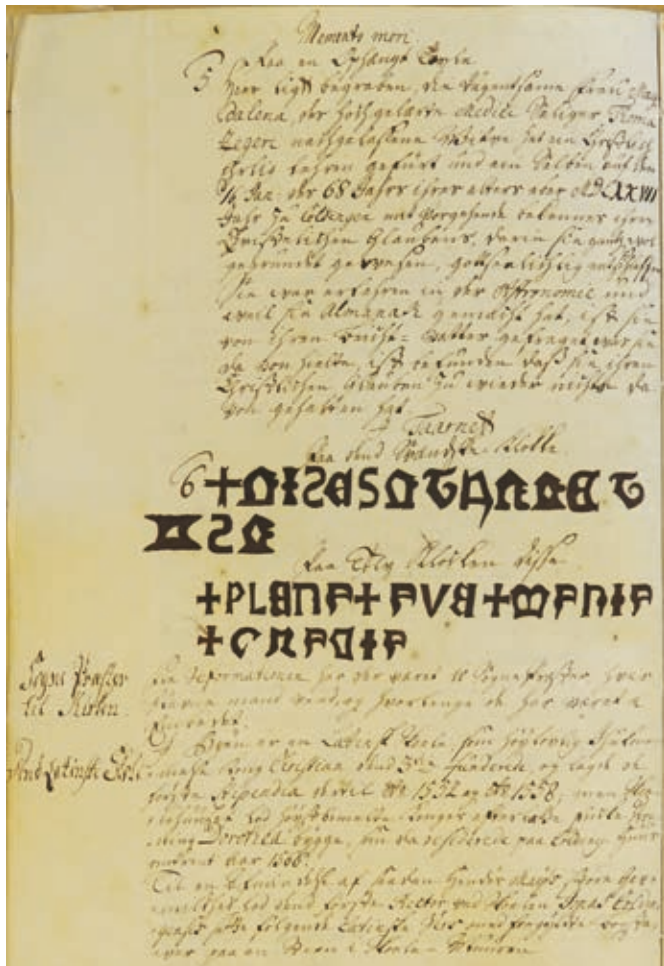
Dækningsgrad

Selv om mange indberetninger sikkert er gået tabt, og selv om mange embedsmænd givetvis har undladt at besvare spørgeskemaerne, er der heldigvis mange indberetninger bevaret. Her kommer en kortfattet købstads- og sogneliste, der på ingen måder er fuldstændig (da vi endnu ikke har været det hele igennem):

Købstæder: Allinge, Fredericia, Frederikssund, Hasle, Helsingør, Hillerød, Hobro, Holbæk, Holstebro, Kalundborg, Kerteminde, Kolding, Korsør, Køge, Lemvig, Nexø, Nibe, Nykøbing Sjælland, Næstved, Præstø, Ringkøbing, Ringsted, Roskilde, Rønne, Sandvig, Skælskør, Slagelse, Slangstrup, Sorø, Stege, Store Heddinge, Svaneke, Sæby, Varde, Vejle, Viborg, Vordingborg, Åkirkeby.

Landsogne: Albøge, Allerslev, Als, Alslev, Anholt, Annisse, Arninge, Asminderød, Astrup, Auning, Balling, Barløse, Bigum, Bislev, Blistrup, Blære, Bogø, Bramming, Branderslev, Brede, Brenderup, Brorstrup, Bryndum, Brørup, Buderup, Bælum, Daler, Dall, Darum, Dollerup, Dreslette, Drigstrup, Durup, Døstrup, Ejdrup, Ellidshøj, Emmerlev, Esbønderup, Essenbæk, Farstrup, Fausing, Ferslev, Finderup, Fiskbæk, Fjelsted, Flejsborg, Folding, Frederiksberg (Slot), Frejlev, Fræer, Føvling, Fåborg, Gamtofte, Giver, Gravlev, Grensten, Grimstrup, Grinderslev, Grønholt, Grønning, Gudum, Gundersted, Gunderup, Gørding, Halsted, Harre, Havbro, Haverslev, Helnæs, Helsing, Helstrup, Herredskirke, Herslev, Hjerker, Hjerminde, Hjorthede, Holevad, Holsted, Homå, Hornbæk, Horslunde, Hostrup, Hunderup, Hunseby (Knuthenborg Slot), Husby, Hyllebjerg, Hørby, Hårby, Håsum, Jebjerg, Jernved, Junget, Kappel, Kerte, Klarup, Komdrup, Kornum, Krejbjerg, Købelev, Køng, Langå, Lee, Lem, Lihme, Lindknud, Lindum, Lundby, Lyby, Lyngby, Løgsted, Løjtofte, Løvel, Malt, Mandø, Marie Magdalene, Mejlby, Mjolden, Mou, Munkebo, Møgeltønder, Nautrup, Nordlunde, Næsborg, Nødebo, Nørholm, Nørre Kongerslev, Nøvling, Orte, Oudrup, Ove, Pederstrup, Ramløse, Ramsing, Randerup, Ravnkilde, Ravnstrup, Rold, Romdrup, Romlund, Roslev, Rostrup, Ruds Vedby, Rybjerg, Ryde, Rødding (Nørlyng Herred), Rødding (Rødding Herred), Sandager, Sandby, Sebber, Seem, Sejlflod, Selde, Siem, Skarp Salling, Skelund, Skibsted, Skivum, Skjern, Skydebjerg, Skørping, Sneum, Solbjerg, Store Ajstrup, Store Arden, Store Brøndum, Storvorde, Strib-Røjleskov, Suldrup, Svenstrup, Søborg, Søby, Søllested, Sønder Kongerslev, Sønder Rind, Sønder Vinge, Sønderby, Sønderholm, Sønderup, Tande-

Udsnit af indberetningen fra Kolding, dateret 8. september 1743 og underskrevet af J. Ørsted, latinskolens rektor. Her ses bl.a. en aftegning af kirkeklokkernes indskrift.

rup, Tikøb, Tillitse, Tjæreborg, Todbjerg, Torum, Torup, Turup, Tved, Tøndering, Tøstrup, Ulstrup, Vammen, Vebbestrup, Vedtofte, Veggerby, Vejby, Vejlby, Vejlbj, Vejrum, Vejrup, Vemmelev, Vestenskov, Vester Hornum, Vester Nebel, Vester Nykirke, Vester Starup, Vester Velling, Vesterborg, Vile, Vilslev, Vindeby, Vindum, Vinkel, Visborg, Visby, Viskum, Vissenbjerg, Vive, Vokslev, Volling, Volsted, Vorde, Øls, Ørslev, Ørsted, Ørum, Øster Hornum, Øster Velling, Ålsø, Årestrup, Års, Åsted, Åstrup.

Jessens 40 spørgsmål til de lokale embedsmænd

1. Stiftets rette Grændse i nord, øster, sønder og vester, og i hver Kant at navngive de yderste Grændse=Stæder, hvad enten det er en Bye, Gaard, Øe eller Vand.
2. Dets Strækning i Længden og Bredden, nemlig hvor mange danske Miile, der er fra et vist forommelt yderste Stæd fra sønder til nord og fra øster til vester.
3. Stiftets Situation og almindelige Beskaffenhed, det er om det bestaaer af fast Land alleene eller af Øer tillige. Om Landet er indskaaret med Fiorder, Bugter og Viiger og paa hvad Stæder. Om igiennemskaared af mange Strømme, Aaer, Søer og Moratser. Om det

er jevnt eller bierged og klippigt. Om der er meget Skov og hvad Slags. Jordens Beskaffenhed, om den er frugtbar eller ufrugtbar. Om meere Korn=Land end Enge og Mooser. Om der ligger Jord udyrket og af hvad gyldig Aarsag. Om der er mange Heeder, hvor, hvor store, til hvad Nytte de ere, og om de ey kand nyttes bedre. Om nogen synderlig Slags Jord findes i Amtet, hvor og hvortil det bruges eller kand bruges. Om der er Sandflugt eller Flyve Sand. Om den er gammel og allerede har gjort stor Skade. Om der er gjort nogen Anstalt til at dempe dend?

4. Det samme som No. 3 om Amtet in Specie.
  5. Hvad Slags Korn i Amtet voxer, i hvad Mengde, om meere end til egen Fornødenhed, og om deraf kand selges og udføres?
  6. Item hvad Slags Træfrugter, om i Overflødighed, til hvad Fordeel?
  7. Om Indvaanerne gjøre Salt til egen og andres Fornødenhed, paa hvad Stæder?
  8. Om der er mange Dyr Hauger i Amtet, hvor og hvilke de største?
  9. Item Stutterier, hvor og hvilke de vigtigste, til hvad Fordeel?
  10. Item Bie Hauger og andre saadanne Indretninger, og til hvad Fordeel de anvendes?
  11. Hvad Slags Mineralia og Naturalia, edel og uedel, saasom Ertz, Steen, Marmor, Perler, Glas, Steen Kull etc. baade af Jorden og Haved falder, i hvad Qvantite og Qualite, og om nogen benytter sig deraf?
  12. Hvad Slags Vildt, fiirfodet og Fugle Vildt, om i stoer Mengde og hvilket i største? Det samme om Insicter?
  13. Hvad Slags Creaturer, tamme Dyr etc. som før, og hvorpaa Indvaanerne mest legge Vind og har største Fordeel af?
  14. Havets Producter, hvori de bestaaer, hvilke de fornemste, om de ret benyttes, og hvori dend største og vigtigste Fangst bestaaer?
  15. Om der er Miile Pæle overalt eller hvor helst?
  16. Hvorledes Luften og Vejerliget gemeenlig er beskaffen, hvilket, der er frugtbaaret, og hvilket skadeligst for Mennisker og Frugter?
  17. Hvad Slags store Sygdomme mest regierer i Landet, om de ere farlige, smitsomme eller ikke, saa og hvad Slags Urter og andet Landet giver fra sig, som kand være tienlig imod saadanne Sygdomme. Om nogle besynderlige Urter og rare Vexter findes, og om noget er bekjendt om deres Kraft og Brug i Medicin, Farverie etc. etc.
  18. Indvaanernes Egenskaber, Inclination og ungefærlige Tall. Hver Amts og Kiøbstæd døde og føde i nogle af de sidste Aar.
- Dernæst behøves af et hvert Amt en saa tilforladelig som fuldstændig Fortegnelse, nemlig: Navn og Tall
19. Paa alle Skove, kongelige og particuliere, enhvers ungefærlige Størrelse, Strækning, Situation og Sort.

20. Paa alle Øer og Holme, store og smaae, beboede og ubeboede, ingen undtagne, med en kort Beskrivelse om enhvers Beliggende, Form, Storhed og Beskaffenhed i Anledning af dend 3die Post, saa og hvor stærk de ere bebyggede, og om der kunde leve fleere, i Fald en eller anden Indretning skeede, eller et Obstaculum blev bortaget?
21. Paa alle Fjorder, deres Indløb, Storhed og Udbredelse paa de terminerte Stæder. Om der er Fjorder, Viige og Havets Indløb saaledes beskaffen, at de ved Oversvømmelse skader Landmanden, eller og at de ved et snevert Indløb kunde demmes og af skilles fra Havet, saa der blev tørt Land?
22. Paa alle Strømme og Aaer, hvor enhver har sin Oprindelse, Cours og Udløb, og hvor mange mindre hver større tager til sig og paa hvad Stæd. Om de ere fiskeriige, hvormeget og af hvad slags Fisk. Om de have været, ere eller kunde blive navigable, og om det var til nogen Provintzes kiendelig Fordeel, i Fald slige Aaer kunde beseigles med Baade?
23. Item paa alle Søer, store og smaa, om og hvilke ere fiskeriige som før.
24. Paa alle heldst merkverdige Kilder i Amtet, og hvad Natur de ere, og hvorheldst de ere beliggende?
25. Item paa de største Bækker og Moradser. Om der er Kiere= eller Elle Mooser eller Moradser af det Slags, som kunde ved igjennemskaarne Vandrender udtøres og gjøres til Ager og Eng.
26. Paa alle Klipper, Bierge og Dale, med hvis remarkvabe ved dennem findes.
27. Hvad andre Curiositeter og Merkværdigheder i Amtet findes, og hvad besynderligt det har frem for de øvrige omliggende Amter.
28. Paa alle Haune, deres beliggende, og hvilke ere de største og tryggeste?
29. Paa alle Told=Laste= og Lade Stæder med Forklaring om deres Beliggenhed og Distance fra den nærmeste Kjøbstæd.
30. Paa alle kongelige Slotte med en kort Beskrivelse og deres Størelse og Beskaffenhed, paa hvad Stæd og hvor nær de et par de nærmeste Kjøbstæder ere beliggende.
31. Paa alle Herreder i Amtet, item paa alle Tingstæder.
32. Paa alle Rytter Districter, hvoraf de bestaar, og hvilke Stykker deraf nu ere eller tilforn har været henhørende til Amtet.
33. Om viisse Stæder i et andet Stift beliggende hører under dette Stifts civile Jurisdiction, og hvilke.
34. Ligeledes, som under dette Stifts geistlige Jurisdiction henhøre?
35. Fortegnelse paa alle Grævskaber, Baronier, Herre- og Proprietaire Gaarder, og hvilke af de sidste ere Stam=Huuse. Hvilke Familier tilhørende; hvad Slags Biugning, der er paa Herre Gaardene, om gammel eller nye, og om mand veed, af hvem den er bygt. Om slige Stæder og Herre Gaarder haver haft andre Navne tilforn, hvad de da i forstum Tiid ere kaldet, og naar Navnet er forandret?
36. Navn og Tall paa alle Kirker og andre publice Bygninger i hver Kjøbstæd og deres ungefærlige beskaffenhed, med enhver Kjøbstæds Vaaben eller Signete, som trøkes i rødt Lak paa samme Fortegnelse med dets korte Beskrivelse, saavelsom om dets Oprindelse og Ælde.
37. En kort Fortegnelse paa gamle Konge Breve eller Privilegier, som enhver Kjøbstæd kand have i sit Archiv.
38. Om nogen Antiquitæter findes i Amtet og i hvad Sogn, paa hvad Stæd etc. Om der viides, at nogen Auctor ex. Gr. Olaus Wormius eller andre vore Skribentere kunde have mældet, om sligt er accurat, eller hvad derudi kand være feylet?
39. Een Fortegnelse paa de rareste Ord og Tallemaader i Sproget derudi Amtet og deres Betydning i andet brugelig dansk. Hvilken mand heller ynsker vetløftig end for kort?
40. Ligeledes en Fortegnelse paa Nomina Propria, nemlig Mand= og Qvindfolke Navne, som ere ey andensteds og overalt almindelige?

ArkivDigital fylder 10 år

Svenskernes modstykke til Arkivalieronline (der dog adskiller sig ved ikke at være gratis), ArkivDigital, kunne den 26. oktober fejre 10-års jubilæum som stedet, hvor slægtsforskere fortrinsvis går hen for at søge oplysninger om deres aner.

Det startede i det meget små, men i dag er ArkivDigital en virksomhed med 37 ansatte, der har ansvaret for de ca. 57 mill. billeder, som nu er tilgængelige på nettet, hentet fra forskellige gamle kildematerialer. Man lagde ud med at sælge CD'er, men allerede efter et par år oprettede man en hjemmeside, som brugerne kunne tegne

en abonnementsordning på. Siden er det gået stærkt fremad, så stærkt, at ArkivDigital et par år er blevet udnævnt til gazellevirksomhed. Der arbejdes stadig på at udvikle nye idéer og funktioner på siden, og flere nye tiltag er i støbeskeen. Noget af det første til at blive lanceret er en søgebase over den svenske befolkning i 1950, ligesom et fuldstændigt personregister til husförhörslängder og församlingsböcker for perioden 1880-1920 er på vej.

Se mere på www.arkivdigital.se.

Anejagt på Læsø

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8940 Randers

Tlf. 41 28 65 30

tobiasen@dis-danmark.dk

Der er noget ganske særligt ved at søge efter aner på en ø, måske fraregnet store øer som Sjælland og Fyn. På grund af det afgrænsede geografiske område vil man opleve, at man hurtigere skaffer sig et overblik og lærer stedet bedre at kende. Der kan være særlige natur- og kulturforhold ved øen, som giver anderledes oplevelser undervejs i forskningen. Den har måske gjort sig specielt bemærket i Danmarkshistorien. Og endelig ser man tit, at den geografiske afgrænsning har inviteret til ekstraordinære indsatser inden for indtastning og digitalisering af kilder, som kan lette forskerarbejdet betydeligt.

Bornholm er et skoleeksempel på det sidste, og andre øer er godt med. På Læsø er der godt nok også tastet løs, men her er det nok mere de førstnævnte faktorer, der gør forskning i læsøske aner spændende. Jeg har selv fået den appelsin i turbanen, at min mands farmor er født på Læsø, og det følgende er nogle af mine erfaringer fra anejagten på Kattegatøen.

Detalje fra Videnskabernes Selskabs kort over Jylland fra 1820 (Geodatastyrelsen)

Kirkebøger

Det første, man som slægtsforsker får brug for, er sædvanligvis kirkebøgerne. På Læsø er der tre sogne, Vesterø, Byrum og Hals. Vesterø var tidligere annekssogn til Byrum, som er 'hovedstaden', stedet hvor embedsmændene og de mere velhavende beboere holdt til, men Vesterø har helt siden 1646 haft sin egen kirkebog, som ovenikøbet er bevaret – Byrums kirkebog kan derimod først studeres fra 1720. Kirken i Hals blev så angrebet af sandflugt op gennem 1600-årene, at man omkring

1720 opgav at vedligeholde den, hvorefter sognebørnene måtte søge kirke i Byrum. Alle spor efter den gamle kirke er i dag væk, kun en mindesten fortæller, at her stod engang kirken. Sidst i 1800-tallet fik den østlige del af øen igen en kirke, i Østerby, og fra 1891 egen kirkebog. For perioden 1720-1891 må de kirkelige begivenheder i Hals findes i Byrums kirkebøger, fra 1801 i egen sektion sidst i bøgerne.

Stenen, der minder om, at her lå engang Hals Kirke.

Drilke spring

Alle kirkebøgerne kan naturligvis ses på AO, ao.salldata.dk eller danishfamilysearch.dk, som det passer en. Men man opdager hurtigt, at især Vesterø's ældste kirkebog, der dækker hele spændet fra 1646 til 1813 er drilsk. Den er fra starten ordnet kronologisk med tre spalter på hvert opslag, så dåb, vielser og begravelser skulle indføres sideløbende. Som udgangspunkt brugervenligt, men desværre viste det sig hurtigt, at vielserne og begravelserne kom langt foran, da dåbsindførslerne havde brug for mere plads. Resultatet var lange stræk med halvtomme sider, som fik sparsommelige præster til at vende tilbage og udfylde de tomme pladser med dåbspøster. Der springes altså lystigt rundt i bogen, og selv om det gerne er noteret (typisk med små gnidrede bogstaver nederst i en spalte), hvor man skal bevæge sig hen for at fortsætte gennemgangen, kræver det en del tålmodighed at bruge den. I Byrum er samme princip for opstillingen fulgt, men her mere konsekvent og uden de mange spring og følgelig meget mere brugervenligt.

Til gengæld er det en lettelse, at lokalarkivet på Læsø har en database over læsøboerne fra 1600-tallet og frem. Det store arbejde skyldes Metty og Flemming Isidor Sørensen, der har lagt alle øboerne ind i programmet Brothers Keeper. Her kan man hente hjælp til at få navne og datoer på plads og endda få trukket en hele anetavle ud, inden man kaster sig ud i søgningen i kirkebøgerne. En anden lettelse er det, at langt de fleste af folketællingerne op gennem 1800-årene er indtastet.

Betydningsfulde kvinder

Kirkebøgerne på Læsø skiller sig ud fra resten af landet ved at have særligt blik for kvinderne. På et tidspunkt, hvor mødre nærmest var ikke-eksisterende, når børns dåb skulle registreres, blev de konsekvent nævnt på linje med fædre i læsø sognene. Det gælder lige fra 1646 og frem. Nå, ja, så var der lige et par kirkebogsførere i sidste halvdel af 1800-tallet, der foretrak at benævne kvindelige faddere som "Christen Ydegaards hustru" ... At kvinderne har været mere synlige på Læsø skyldes uden tvivl, at de spillede en meget fremtrædende rolle i dagliglivet. Mens mændene drog til søs og tjente deres indkomme som fiskere eller sømænd, tog kvinderne sig af al arbejdet med landbrug og husholdning. De var vant til at klare alt fra børnepasning til tækning af tangtage. Deres indsats lod sig simpelthen ikke skjule, og derfor har det nok været naturligt at nævne dem i kirkebøgerne.

En anden ting, som jeg i hvert fald i mit materiale har studset over, er, at der er påfaldende mange tilfælde, hvor konen er ældre end sin mand. Og det gælder ikke kun, når hun er i sit andet ægteskab. En mulig forklaring kunne være, at der generelt har været et underskud af mænd på øen, fordi en del er døde på havet eller på langfart har valgt at blive i de fjerne lande, de kom til.

Viborg Domkapitel

Inden vi går fra skeletbyggeriet til de kilder, der sætter kød på slægten, skal vi lige kaste et blik på det admini-

Den rødkalkede Byrum kirke har ligget på sin plads siden 1200-årene.

strative system på øen. Det adskiller sig nemlig fra, hvad vi kender fra resten af kongeriget. I middelalderen havde Viborg Domkapitel rettigheder til store dele af øen. Specielt indtægterne fra saltsydningen, som naturforholdene på Læsø gav basis for, var attraktive. På forunderlig vis lykkedes det Domkapitlet at bevare sine rettigheder efter 1536, selv om reformationen havde betydet, at kirken måtte give afkald på alle jordbesiddelser. Forholdene på Læsø var dog specielle, ved at folk her selv ejede deres jord, men hver gård eller boelsted måtte svare 16 mark 4 skilling årligt i landgilde samt 1/5 del af deres eventuelle bjergeløn ved strandinger. I 1735 ændredes det til et mere retfærdigt system, hvor man betalte efter hartkornets størrelse. Men retfærdigt var det alligevel ikke efter øboernes opfattelse. Hvorfor skulle de som selvejere betale til den fjerne kirkemyndighed inde på fastlandet? De klagede over forholdene, og sagen blev afgjort ved en højesteretsdom af 24. januar 1785, der fastslog, at "Læsøe Lands Beboere bør, som Selvejere, beholde de dem efter Skiøder eller andre lovlige Adkomster tilhørende Eiendomme. Hvorimod Wiborg Dom-Capitul fremdeles bør nyde Herligheden og øvrige Indtægter af Landet, i Følge Kongelig Befaling af 9de Sept. 1735, samt 1/5 Deel af Biergeløn, hvad enten Skibene strande eller ved Baade hjælpes af Grund og paa hvad Maade end derom af Biergerne sluttet Accord" (Bing: Beskrivelse over Læsø, 1802).

Landfoged og birkedommer

Vi er vant til, at i 16-1700-årene er næsten alle folk på landet fæstere, men på Læsø møder vi den ene selvejer efter den anden. Tidligere måtte man, når man skulle finde Læsø-arkivalier, søge under *Viborg Domkapitels gods på Læsø* (det skal man stadig, hvis man bruger www.familysearch.org's scanninger af danske godsarkivalier), men på Arkivalieronline er arkivskaberen nu *Læsø Landfoged*, en embedsmand, der var indsat af Domkapitlet til at sørge for, at landgilden blev inddrevet, holde øje med strandingerne og fungere som skifteforvalter. Det er altså under landfogeden, vi skal finde skifterne.

Ved siden af landfogeden havde øen en *birkedommer*, som var kronens mand. Hans opgave var at forestå retshandlingerne på tinge, stridigheder borgerne imellem og udstedelse af obligationer og skøder. I 1828 var det slut med Domkapitlets interesser på øen, da den retsligt blev omdannet til Læsø Birk; skiftejurisdiktionen overgik her efter til birkedommeren.

Når du skal søge og bestille arkivalier i Daisy, vil du finde de fleste arkivalier under Læsø Landfoged og do. birkedommer. Men en søgning alene på 'Læsø' kan være en fin mulighed, hvis du vil danne dig et overblik over, hvad der findes af forskellige myndigheder, der har – eller har haft – med øen at gøre. Daisy er jo indrettet så smart, at den medtager alle myndigheder, hvor ordet optræder, hvis du taster 'Læsø' i arkivskaberfeltet. Måske

får du øje på en mulighed, som du slet ikke havde tænkt på?

Skifter

Skifter er noget af det mest spændende, vi som slægtsforskere kan kaste os over, og her er man vældig godt stillet, når det gælder Læsø. Alle skifter skal findes samme sted; her er ikke noget med at rode i forskellige godsarkiver, hvor protokoller kan være gået tabt eller ikke er afleveret til Rigsarkivet. På Læsø er det hele bevaret tilbage til 1707, og skifteforvalteren har været flink til at føre dem. Hele serien op til 1818 kan ses på AO sammen med en samling originale skiftebreve 1805-1825. Ydermere er de forsynet med navneregistre, som også ligger på AO. Du kan gå ind via AO ved at vælge *Find din slægt under Arkivalietype* og derefter navigere frem til Læsø Landfoged, men personligt synes jeg, det er nemmere at bruge Daisy: tast 'Læsø' i arkivskaberfeltet og 'skifte' i arkivseriefeltet, og du får det hele serveret. De nyere skifteprotokoller hører under Læsø Birke-dommer, og de er (endnu) ikke dukket op på AO. Heller ikke et navneregister. Her er det stadig nødvendigt med en tur til Rigsarkivets læsesal i Viborg – husk at nyde, at du stadig kan sidde med de gamle originale kilder i hånden! For sjællændere er der en mulighed for at se dem på mikrofilm på Rigsarkivet i København.

Udlæg i boet

Læsøskifterne ligner det øvrige lands, ved at de præsenterer en rundtur i dødsboet og opregner arvinger, gæld og tilgodehavender. Men i hvert fald på et felt skiller de sig ud. Når boet er gjort op, skal arvingerne og eventuelle kreditorer have anvist deres arveparter henholdsvis tilgodehavender, og det griber man helt kontant an, ved at der gøres udlæg i boet. Hvis en datter tilkommer en vis sum, afgør skifteforvalteren på stedet, at hun f.eks. får udlæg

Når midlerne var små, måtte man bruge de forhåndenværende produkter til f.eks. husbyggeri. Ålegræs flød i store mængder i land på kysterne og var et sundt og holdbart materiale til tagdækning. Her ses en af de få bevarede bygninger med tangtag, Hedvig's hus.

i 1/4 af gårdens værdi, en bryggerkedel, en kalv og en spade, så den samlede værdi nøje kommer til at stemme med arveloddet. På den måde man får hele bohavet gennemgået én gang til; lidt kedeligt måske, men hvis du havde svært ved at tyde genstandene i første omgang, får du dem nu igen og har forhåbentlig lettere ved at få en mening ud af ordene.

Jeg har kun kendskab til et forholdsvis begrænset antal skifter og skal ikke forsøge mig med statistiske overvejelser, men det forekommer mig, at man på Læsø i højere grad støder på personer, der har haft op- og nedture i livet. Jeg har flere eksempler på mænd, der har klaret sig godt og haft mulighed for at købe ejendomme og låne penge ud, men når det så kommer til alderdommen, ender det alligevel med gæld og intet at give videre til arvingerne.

Skøder

En stor begivenhed i anernes liv var, når de kunne købe ejendom og få foden under eget bord. Oplysninger om disse handler finder vi i skøde- og panteprotokollerne. Her er skøderne indført med oplysninger om køber og sælger, pris, ejendommens størrelse og beliggenhed m.v. I samme protokoller kan du også se, om anerne har måttet gribe til at låne penge – eller har haft kapital til selv at låne ud. Med masser af selvejere på øen kunne det være dejligt med en skøde- og panteprotokol, der gik langt tilbage i 1700-tallet. Sådan er det ikke helt, den ældste protokol starter 1768; hvis du er ude efter ældre skøder, kan du med held og tålmodighed måske finde dem i de gamle tingbøger. Men fra 1768 er de indført i egen protokol, og de er forsynet med navneregister.

Alle registre op til 1934 og samtlige skøde- og panteprotokoller til 1904 er nu lagt ud på AO. Her kan du også se topografiske registre, der ligesom realregistre tager de enkelte ejendomme hver for sig og oplister, når stedet er solgt, eller der er udstedt en obligation med sikkerhed i det. Registerne henviser til den side i protokollen, hvor du kan finde sagen.

En genvej er at kigge på de afskrifter af skøde- og panteprotokollerne, som slægtsforsker Kurt Dahl har lavet og udgivet i bogform, så de kan lånes på biblioteket. De dækker hele perioden op til 1850 og er fuldstændige afskrifter, ikke bare navneregistre. De er forsynet med navneregistre, der medtager alle de steder, et navn forekommer – om personen så har købt eller solgt, lånt eller ydet lån, eller måske kun været med som vidne. Nemmere kan det ikke være, men snyd ikke dig selv for at sammenholde med originalerne. Det er almindelig god slægtsforskerskik.

Strandinger

Et vigtigt indslag i livet på Læsø var de talrige strandinger. Der går historier om, hvordan folk travede op og ned i klitterne med en lampe for at lokke skibe tættere på, i

den tro at et andet skib sejlede sikkert derinde, og på museumsgården i Byrum kan man se, at den vigtige kikkert havde sin faste placering over døren i stuen. Man skulle kunne følge med, hvis der skete en stranding! Det var dog ikke kun udsigten til at snuppe dele af det strandede gods – hvilket var strengt forbudt – der trak; var man med til at bjerge søfolk og gods sikkert i land, fik man løn for det. Fra egen forskning har jeg et eksempel: en gammel mand reddede et fad vin i land i 1796; for den bedrift fik han 5 skilling. Eksemplet er fundet i skiftet efter hans kone, og her kan man følge den triste historie. Lønningen, der var blevet nedsat til 4 skilling – Domkapitlet skulle have sin 1/5! – blev opført blandt indtægter i boet, men da han og konen desværre havde en del gæld, forsvandt de sølle skillinger ned i et stort hul. Bjergede man i større stil var det dog uden tvivl et kærkomment tilskud til indkomsten. I Landfogedarkivet kan du finde strandings- og bjergningsregnskaber og papirer vedrørende “Kapitlets ret til part i bjergeløn”. Lidt nemmere at gå til er nok en omhyggelig gennemgang af alle strandinger i perioden 1780-1801, som indgår i Lars Hess Bings Beskrivelse over Læsø 1802 (herom mere senere).

De gamle tingbøger

Når vi er kommet dertil, hvor kirkebøgerne bliver sparsomme, og andre kilder tørrer ud, har vi stadig en kilde tilbage, som tilbyder et uforligneligt indblik i gamle dages hverdagsliv: de gamle tingbøger eller justitsprotokoller, som de også kaldes. De er bestemt ikke med urette berøgtede for at være utilnærmelige, uden registre og skrevet med en skrift, der kan være både gnidret og sjuaket. For slet ikke at tale om selve sproget, der med fremmedord, juridiske udtryk og lange sætningskonstruktioner bevæger sig på et rimeligt højt LIX-niveau. Skriveren regnede måske med, at han var eneste læser til bøgerne! Men det er altså her, man kan stifte bekendtskab med små og store stridigheder, som folk kom til tinget for at få bilagt, og nu og da en regulær forbrydelse. Det var også her obligationer og skøder blev udstedt. Inden man fik andre steder at bogføre dokumenter, der skulle have retsgyldighed, var det tingbøgerne, der måtte lægge sider til.

Det er altså et forsøg værd at give sig kast med tingbøgerne, og heldigvis er der også her hjælp at hente. For Læsø er tingbøgerne bevaret fra 1685 og frem til 1909, og de ældste af dem, for perioden 1685-1694, er afskrevet. Arne Juul Jacobsen har stået for dechifreringsarbejdet; han har 'oversat' til almindelig nutidsdansk og desuden forsynet dem med kommentarer og forklaringer. Ind imellem må han ty til, at “meningen vist er ...” – det er ikke altid helt ligetil at begribe, hvad sagerne drejer sig om, men her får man et kvalificeret bud. Afskrifterne er udgivet i fem bind og kan søges på bibliotek.dk eller bestilles på dit lokale bibliotek.

En side fra en af Læsøs gamle tingbøger. Vi er her ved overgangen til år 1739: Udi Dend Hellig Treefoldigheds Navn Sluttet Saaleedes det gamle aar 1738ve og Igien Begyndt det Nye Aar 1739ve. Fredagen Dend 9 January Ao. 1739ve.

Tingbøgerne rapporterer begivenhederne kronologisk og gør ikke i registre. Men til hjælp her har den flittige Kurt Dahl udarbejdet navnefortegnelser til tingbøgerne op til 1740. I disse fortegnelser er samtlige navne medtaget, uanset om folk så har optrådt som tingshørere, som vidner eller som tiltalte i en større sag. Der henvises til mødedagsnummer, ikke til dato eller sidetal, og det gør det lidt besværligt at finde frem til den relevante sag i tingbøgerne, hvor man anfører dato. Men da mødedagene stort set svarer til vore dages ugenumre, kan det lade sig gøre at sjusse sig frem til, hvornår på året f.eks. mødedag nr. 44 faldt.

Skattelister

En spændende kilde er skattelisterne fra omkring år 1700. Den altid pengetrængende majestæt (eller hans embedsmænd) udviste stor fantasi, når der skulle kradses kontanter ind, og han kunne finde på at udskrive

skatter flere gange årligt med navne som konsumtions-, familie- og folkeskat, kop- og kvægskat eller ekstraordinær karosse-, paryk- og fontageskat. Listerne over skatteyderne kan fungere som en slags forenklede folketællinger, hvor familieoverhovedet altid er nævnt og nu og da navne på koner og børn, og de er vigtige fingerpeg i en tid, hvor det kan være svært at finde andre kilder. De kan ses på mikrofilm på Rigsarkivet i København, men for Læsøs vedkommende findes der også her en afskrift, som kan lånes på biblioteket. Det er igen Kurt Dahl, der har været på spil med en gengivelse af konsumtions-, familie- og folkeskatteregniskaberne. Der er mest tale om rene oversigter uden mange kommentarer, men ind imellem slipper skriveren (sognepræsten) et dybt suk ud som i juni 1699, hvor han indleder sin liste således: "Dette Arme Land Læssøe Thid Efter Anden saa aff Sandflugt Ødeligis, og saa aff Landsaatterne forladis, Saa som de ei her kand Nære sig, og til med Reiser de u-gifte og Unge Karle her fra til Andre Steder, der at søge efter brød, Eendeel til Spanien, Eendeel til Francherig og vidis ei at komme her till Landet igjen."

Navne

Der er kun tre landsbyer på Læsø, men derudover findes et væld af stednavne knyttet til små bebyggelser, enkelte gårde eller natursteder som bække, rønner og bugter. Krabsens stednavnebase har registreret hele 96 stednavne i Vesterø, 141 i Byrum og 35 i Hals, og rigtig mange af disse kan man støde på som tilnavne. De kunne følge en familie længe efter, at den var flyttet fra det pågældende sted. Det er et fænomen, vi kender fra resten af landet, men Læsø har desuden nogle slægtsnavne, som er særegne for øen, eksempelvis har Gaj optrådt i århundreder og ses stadig ofte på gravstenene. Oprindelsen fortaber sig vist i fortidens tåger.

Også et par specielle fornavne skal nævnes. Melchior er ikke et almindeligt navn i Danmark, men på Læsø har det været udbredt så langt tilbage, som kirkebøger og andre kilder kan føre os. Det samme gælder Erland, og et par navne som Albret og Ambrus antyder forbindelser til udlandet. Heller ikke her vides det, hvornår navnene er bragt til øen. På et tidspunkt har et plantenavn, Havtorn, sneget sig ind i øens navnepertoire.

I øvrigt har der gennem tiden været stor udveksling af befolkning mellem Læsø og fastlandet – folk er ikke bare søgt væk fra øen. Et navn som Ydegaard er kommet med indvandrere fra Vendsyssel i 1840'erne.

Arkiv og museum

Det er måske en selvfølgelighed, men det skal alligevel med her: Besøg museumsgården i Byrum og Hedvigs Hus (begge med tangtag) og indsus atmosfæren i de gamle bygninger. Få eventuelt en guidet rundvisning og hør om hverdagen før i tiden. Gå tur langs kysten en efterårsdag og opdag, hvorfor det store tørklæde er en vigtig

bestanddel af Læsøkvindernes traditionelle dragt. Og kig indenfor i Hummerhytterne ved Horneks, hvor mændene holdt til i fiskesæsonen og levede under usigeligt primitive forhold.

Glem heller ikke Lokalhistorisk Arkiv, der har lokaler fælles med museet på hovedgaden i Byrum (se tekst-

En af de primitive jordhuler, Hummerhytterne, som var fiskernes bolig i sæsonen.

boks). Her kan studeres kopier af alle vigtigste kilder. Måske kan de også findes på nettet, men her er der eksperter til at hjælpe med læsningen. Desuden har arkivet en stor billedsamling, og medarbejderne hjælper gerne med at scanne eller kopiere. Vil du vide, hvor dine oldeforældres hus lå, kan du med stor sandsynlighed få det vist. De frivillige på arkivet har en fantastisk viden om mange ting, som man aldrig vil kunne slå op i en protokol. Er der for langt til Læsø, så er det OK at sende en mail eller ringe, og du kan også lave en aftale uden for den faste åbningstid. Arkivet kan melde om mange glade arkivgæsters hilsener i gæstebogen.

Læs mere om Læsø

Trykte bøger, som man kan låne på biblioteket, hører til de lavthængende frugter, som det er nemt at plukke, men som måske let bliver glemt i disse digitale tider. Blandt litteraturen om Læsø eksisterer der et absolut must, som alle med aner på øen bør kigge i. Det er Lars Hess Bings Beskrivelse over Læsø 1802, som jeg allerede tidligere har nævnt. Bing var birkedommer på øen 1795-1806, og han havde en bunden opgave med sig; han skulle nemlig forfatte en beskrivelse af øen. I sit værk på 300 sider kommer han godt rundt om emnet. Vi hører om naturforhold, landskaber, planter og dyreliv, om erhverv og strandinger, kirker og skoler, og om levevis og særlige skikke. Afsluttende er der endda en kort beskrivelse af samtlige gårde i de tre sogne. En servicemeddelelse: bogen er trykt med gotiske bogstaver. Lyder det afskrækkende? Jamen, så lær da det alfabet! Det drejer sig om 28 bogstaver, som fremtræder ens hver gang og

slet ikke som den mere besværlige håndskrift afhænger af den person, som skrev.

Museumsforeningen for Læsø udgiver et årsskrift med mange fine artikler. Det kan købes i museets lokaler i Byrum (se tekstboks). Se i øvrigt foreningens hjemmeside www.laesoe-museumsforening.dk/, hvor du udover et personregister til årsskriftet kan finde Læsø billeder og "Månedens historie".

Rigtig god fornøjelse med forskningen!

Læsø lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: torsdag kl. 10-14.
Byrum Hovedgade 55
9940 Læsø
Tlf. 98 49 80 45 / 40 41 30 04
Hjemmeside: laesoe-museum.dk/

Litteratur:

Lars Hess Bing: Beskrivelse over Læsø, 1802. Rosenkilde og Bagger, 1977

Læsøs ældste Tingbøger : 1685-1695. Dechifreret og kommenteret ved Arne Juul Jacobsen. bd. 1-5. Bangsbo Museum og Arkiv. 1992-1994

Navnefortegnelse til Læsøs tingbøger 1696-1720 og 1721-1740. Ved Kurt Dahl. Publikationsfonden, 2002-2004
Læsø Birks skøde og panteprotokol: 1768-1792, 1792-1816, 1817-1830 og 1845-1850. Ved Kurt Dahl. Museumsforeningen, 2000-2010

Læsø – konsumtions-, familie-, og folkeskat : 1683-1710. Ved Kurt Dahl. Museumsforeningens publikationsfond, 2001

Moms!

Orientering til DIS-Danmarks medlemmer

Mandag den 21. september 2015 har DIS-Danmark modtaget den endelige afgørelse fra SKAT i moms-sagen.

Afgørelsen er truffet efter møder med SKAT den 3. marts 2015 og 9. juli 2015 samt efterfølgende korrespondance om detaljer og tekniske spørgsmål.

Afgørelsen er:

"SKAT opkræver moms af bogsalg og pålægger foreningen momspligt fra 1. januar 2016."

Dialogen med SKAT har været meget konstruktiv, og der er taget hensyn til, at det tager nogle måneder at indarbejde selve momsregningen, da der er visse undtagelser og særregler for særlige forhold.

Den største undtagelse er, at vi ikke skal beregne moms af aktiviteterne omkring og med medlemsbladet, såfremt vi ikke sælger annoncer. DIS-Danmark sælger ikke annoncer til 3. part eller tager betaling i det hele taget for at optage informationer af interesse for vore medlemmer.

Men vi skal beregne moms af en andel af vores medlemskontingenter. Det er bestemt til at være 60 % af kontingentet. De resterende 40 % er momsfritaget grundet reglerne omkring medlemsbladet.

Vi skal betale moms af kr. 150,00 (kr. 30,00) for vores medlemskontingent på kr. 250,00. Med denne pligt følger også retten til at trække moms fra på de udgifter, vi har, som ikke vedrører medlemsbladet (speciel vurdering for hvert udgiftsområde for sig).

Bestyrelsen i DIS-Danmark har enstemmigt taget afgørelsen til efterretning.

Det er svært at sige nøjagtigt, hvor meget det betyder for DIS-Danmark i øgede udgifter. Den moms, vi skal betale, fratrukket den moms, vi kan få tilbage, vil være en mindre udgift, som vi ikke kender i dag. Beløbet indarbejder vi i vores budget. Medlemmerne vil ikke stige i kontingent.

Afgørelsen kommer ikke til at berøre lokalforeningerne.

De næste måneder skal vi anvende til at få momsstrukturen på plads frem mod 1. januar 2016!

Jan Amnitzbøl Krusell
Kasserer, DIS-Danmark

Bornholmeren Niels Olsen Sonne i Jever

Af Anne Ravnskjær
Odense
anneravnskjaer@yahoo.dk

I sommeren 2015 var jeg på besøg hos min tyske grandkusine, der bor i byen Oldenburg i den tyske delstat Niedersachsen. Da den kirkelige institution *Oberkirchenrat der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Oldenburg* havde til huse kun 1,3 km fra min grandkusines bopæl, kunne jeg ikke modstå fristelsen til at slægtsforske. Besøget i Oldenburg var en oplagt mulighed for at undersøge, om der fandtes indførsler vedrørende postmester i Jever, Niels Olsen (Olufsen) Sonne (1660-1712), og hans familie i Jever's kirkebog. I Oldenburg blev jeg belønnet med indtil flere oplysninger om Niels Sonne og hans børn. Resultatet inspirerede mig til at søge mere viden om Niels Sonne og hans familie i Jever. Med meget besvær lykkedes det mig at finde en artikel, *300 Jahre Postamt in Jever*, hvor Niels Sonne og hans familie er omtalt. Artiklen er skrevet af Friederich Orth og Fritz Thole i 1960 og handler om Oldenburg og Jever's historie og postvæsnets udvikling i grevskabet Oldenburg.

Deres oplysninger om Sonne har de hentet fra *Rechnungsbücher und Bürgereidbücher der Stadt Jever* samt *Die Kirchenbücher der ev. Kirchengemeinde in Jever*.

Oberkirchenrat der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Oldenburg

Slægtsforskning i Tyskland

Hvis jeg skal give nogle gode råd til danske slægtsforskere, der vil slægtsforske i Tyskland, så er det vigtigt, at man husker at lave en aftale forud for et arkivbesøg. Man kan ikke gå ind fra gaden og forvente at få adgang til kirkebøgerne med det samme. Af praktiske grunde er

det derfor en god ide at kontakte det arkiv, man vil besøge, før man rejser til Tyskland. I Oldenburg var der f.eks. kun én kortlæser til rådighed. En anden detalje, man som dansk slægtsforsker skal være opmærksom på, er, at det koster penge at slægtsforske i Tyskland. Det er ikke dyrt, men man skal have nogle euro og cent med i lommen, når man besøger arkiverne. Sprogbarrieren behøver man ikke at frygte. Tyskere er i almindelighed utrolig imødekommende og gør alt for at forstå udlændinges gebroknede tysk. For at gøre processen lidt nemmere er det en god ide hjemmefra at skrive ned, hvem man leder efter, og hvor man gerne vil søge.

Jeg var – og er stadig – absolut novice i forhold til at slægtsforske i Tyskland, men fra internettet vidste jeg, at det var muligt at få lov til at studere Jever's kirkebøger hos *Evangelisch-Lutherischen Oberkirchenrat* i Oldenburg. Deres *Archivwesen* ligger inde med microfiche med de af-fotograferede kirkebøger fra Jever. Efter at jeg på mit rustne tysk havde lavet en forudgående aftale med Frau Petrick, der bestyrer kirkearkivet i Oldenburg, var microfichefilmene med Jever's kirkebøger tilgængelige mod betaling af et mindre gebyr. Gebyret blev i mit tilfælde i alt 11,50 Euro. Jeg brugte omkring tre timer hos Frau Petrick, inkl. praktiske ting som kopiering af de relevante kirkebogsindførsler. Set i bakspejlet var det for kort tid. Men Jever's kirkebøger var lette at læse. De afviger ikke på nogen måde fra danske kirkebøger, hverken i form, opbygning eller sprog. Teksten er skrevet med samme gotiske bogstaver, og sproget er tysk, som også ses i mange danske kirkebøger, med de velkendte latinske kirke vendinger.

Hvad har jeg lært

Undersøgelsen af bornholmeren Niels Olsen Sonne i Jever har været en rejse på flere måder. Jeg har for første gang kastet mig ud i slægtsforskning i Tyskland, som har været en behagelig og lærerig oplevelse. På rejsen ind i Niels Sonnes liv har jeg lært, at primærkilder kan være farvet af selviscenesættelse. Niels Sonne var ikke postmester i Jever, som jeg troede hjemmefra, han var postforvalter. Denne erkendelse havde jeg næppe fået, hvis jeg ikke havde fået indblik i postvæsnets historie og organisering i grevskabet Oldenburg gennem artiklen *300 Jahre Postamt in Jever*. Det fortæller, hvor vigtigt det er at kende den historiske og sociale kontekst, en kilde er genereret i.

Normalt siger jeg, at min slægtsforskning ikke er bedre end mine kilder. I forhold til Niels Sonne var den tynd og delvis misvisende i udgangspunktet. Nærværende artikel er et forsøg på at beskrive den proces, min afdækning af en del af Niels Sonnes og hans families historie i Jever har gennemgået. Beskrivelsen er ikke en færdig familiehistorie, men min uvidenhed er løftet op på et højere niveau.

Hvad vidste jeg på forhånd om Niels Olsen Sonne

Min forhåndsviden om Niels Olsen Sonne var ret begrænset. Der findes kun få bornholmske kilder, der nævner Niels Olsen Sonne. Oplysningerne om hans liv og virke er tilsvarende sparsomme. Åkirkeby kirkebog fortæller, at Niels Olsen Sonne blev født i Nørrelarsker en af de første dage i året 1660, da degnen Rasmus Rafn dette år "D. 4 Jan. [var til] Barsel hos Hr. Ole Nilsen i Nørrelarcher Sogn". Den nyfødte søn var det første barn i sognepræsten Oluf Nielsen Sonne (1626-1672) og Maren Hansdatter Anchers (1636-1716) ægteskab. Min interesse for Niels Olsen Sonne i Jever skyldes egentlig hans mor, Maren Ancher, som jeg måske har et anefællesskab med, der ligger 400-500 år tilbage i tiden.

Faderen Ole Nilsen, der mest er kendt under navnet Oluf Nielsen Sonne, blev født i 1626, antagelig på Næstved egnen. Han var i 1658 blevet kaldet til sognepræst i Gudhjem og Østerlarsker sogne af den svenske kommandant, Johan Printzensköld. Kort tid efter giftede han sig med Maren Hansdatter Ancher. Hun var født i Hoby i Sverige og en søster til sognepræsten i Hasle, Poul Hansen Ancher (omk.1630-1697), som var en af de legendariske oprørere, der befriede Bornholm fra svenskernes herredømme i 1658. Forældrenes vielse fandt sted den 23. januar 1659 og nævnes i Åkirkeby kirkebog, hvor man kan læse, at "Suc. 3. Epiph. [stod] Hr. Ole Nilsens og Maren Hansdatters Bryllup i Nørre Larsker." Året efter blev denne artikels hovedperson, postmester Niels Olsen Sonne, født.

Da Niels Sonne var 12 år, døde hans far, og hans mor blev gift med den nye præst i sognet. Brylluppet med den lidt yngre præst, Jørgen Jensen Sode (1640-1700), blev holdt den 13. juli 1673 i Østerlarsker sogn. Fra sit første ægteskab havde hun syv-otte børn med ind i ægteskabet: Niels (1660-1712), Hans (1661-1709), Magdalene (1663-1704), Edvard (1667-1727), Jørgen (1670-1731), Christopher (1671-1717), Ole (1672-1725) og måske Else. Med det nye ægteskab blev søskendeflokken udvidet med tre halvsøskende: Jens, Margrethe og Herman Jørgensen Sode (1675-1731).

Christopher Olsen Sonnes arvinger

En anden bornholmsk kilde er skifteprotokollen for Bornholms Landdistrikt, hvor Niels Sonne nævnes i forbindelse med hans yngre bror Christopher Olsen Sonnes

skifte. Christopher Sonne (1671-1717) var barnløs ved sin død. Han var i sit levende liv gift med Annemarie Buggenhagen (16.-1738). Parret fik i begyndelsen af deres ægteskab tre sønner, der alle døde i spædbørnsalderen. Uden direkte arvinger var det, foruden hustruen, hans brødre, som arvede ham. Af skiftet fremgår det, at Christopher Sonnes ældste bror, postmester Niels Olsen Sonne, var død i Jever i 1712. Hans arvelod overgik derfor til hans børn. I skiftet nævnes et brev sendt til kommandøren på Bornholm, hvor Niels Sonnes (navnløse) enke havde redegjort for hans børn og arvinger. Af hans børn var Hans Jørgen, Maren Elisabeth, Magdalene og Christine Magdalene endnu i live i 1717.

Niels Sonnes begravelse i Jever

Da jeg i Oldenburg begyndte at søge i Jever's kirkebog over begravede, fandt jeg hurtigt indførelsen af Niels Sonnes begravelse i 1712: "D. 15. August / Mons. Nels Sonne D Post mester." På baggrund af informationerne fra Christopher Sonnes skifte er kirkebogens oplysninger tilstrækkelige, til at man kan konkludere, at der er tale om samme person.

Detalje af kort over Jever og omegn fra 1728. Kortet er fra Schlossmuseum Jever's hjemmeside og bringes med tilladelse fra museet.

Hustruens navn

Niels Sonnes enke nævnes ikke ved navn i Christopher Sonnes skifte. Jeg har søgt efter Niels Sonnes vielse i Jever uden at finde en indførelse. Umiddelbart ville ægteskab med en lokal være en god grund til at etablere sig langt hjemmefra, men det ser ikke ud til, at han er blevet gift i Jever. Desværre, da det ville have øget chancen for at identificere hustruens identitet og herkomst. Til gengæld fandt jeg hustruen nævnt tre gange, men kun med fornavn. Første gang hun nævnes er i 1686 i forbindelse med den ældste datters dåb, hvor hun bliver kaldt for *Anchen*. Anden gang i 1695 står *Nils Sonnes Frau Annichen*

fadder. Ved en søns dåb i 1699 nævnes hun for tredje gang og kaldes for *Anna*. Det er mest sandsynligt, at hustruens fornavn enten var *Annichen* eller *Anna*. *Änchen* er mere et kærligt kælenavn til en *Annichen* eller *Anna/Anne*.

Niels Olsen Sonnes børn

Med hjælp fra Frau Petrick fra *Evangelisch-Lutherischen Oberkirchenrat* i Oldenburg, lykkedes det mig at finde fire af Niels Olsen Sonnes børn i Jever's kirkebog, hvor de er blevet døbt mellem 1686 og 1699. Med en enkelt undtagelse er navnene på børnene ikke identiske med navnene på børnene, som kendes fra Christopher Olsen Sonnes skifte.

Datteren **María Elisabeth Sonne** blev døbt i 1686 og er formentlig det ældste barn. Hun blev fundet af Frau Petrick. I Jever's kirkebog over døpte kan man læse følgende i indførslen: "Eod: die [29. august] / Pat: Niels Sonne / Matt: Änchen / Fil: Maria Elisabeth / Pat: Hr. LandRichter Wichman Werner / Hr. Amtman V. Lindeng / J Tochter / Hillert Popchen fr" (Af pladshensyn adskilles linjerne i kirkebogstranskriptionerne med skråstreg).

Det næste barn, som jeg fandt, hed ligesom sin ældre søster **María Elisabeth Sonne**. Hun blev døbt år 1688. Man må gå ud fra, at storesøsteren allerede var død ved dette barns fødsel. Om hendes dåb står der i kirkebogen: "Den 5 Sept: / Pat: Niels Sonne / Fil: Maria Elisabeth / Patr: Matthiæ Gerdesen Fr., Maria / J. Sybilla Regina Bornholtz / Mr. Johan Külehn." Det er sandsynligt, at denne datter er identisk med den datter, der i Christopher Sonnes skifte kaldes *Maren Elisabeth*.

Det tredje barn var også en pige. Hun blev født i 1691 og blev kaldt **Helena**; som det fremgår af kirkebogen, blev hun døbt: "Den 26 Febr. / Pater: Niels Sonne / Infanz: Helena / Patriri: Ulrich Stammes / Sophia Catharina Renemans / Anna Halwassin. Det kan ikke udelukkes, at *Helena* er identisk med den *Magdalene*, som arver efter Christopher Sonne.

Det sidste barn jeg fandt, var sønnen **Hans Jørgen**, der kom til verden i 1699. Om hans dåb står der i kirkebogen: "Den 5. Julij Pater Niels Sonne Frau / Anna, Infanz: Hans Jørgen / Patriri Hr. Burgermeistes A... / Henrich Fæ.rickt Alhit Caspers". I Christopher Sonnes skifte nævnes en søn med samme navn, der præsenteres som den ældste søn. Hvis dette prædikat er korrekt, må det betyde, at der har været mindst en yngre bror, som var død før 1717.

Status på børneflokket i Jever

Opsummerer man resultatet af mit besøg hos *Evangelisch-Lutherischen Oberkirchenrat* i Oldenburg, så er det endnu uklart hvor mange børn, der blev født i Niels Sonne og hans hustrus ægteskab. Der kan være flere børn end dem, jeg nåede at finde, da jeg var i Oldenburg. Sammenligner man børnene fundet i Jever kirkebog med

navne fra Christopher Sonnes skifte, tegner der sig et ufuldstændigt billede af en søskendeflok.

1. **Marie Elisabeth** f. 1686 d. 1688.
2. **Marie Elisabeth** f. 1688 identisk med **Maren Elisabeth**.
3. **Helena** f. 1691 måske identisk med **Magdalene**.
4. ?
5. **Hans Jørgen** f. 1699 identisk med **Hans Jørgen**.
6. **Christine Magdalene** ikke fundet i Jever kirkebog.

Niels Sonne i Jever

Man kan undre sig over, hvordan en præstesøn fra Bornholm havner i Jever. Forudsætningen for, at Niels Sonnes liv formede sig, som det gjorde, må findes i datidens geopolitiske situation i Nordeuropa. Da hertug Anton Günther af Oldenburg døde i 1667, havde han ingen retsmæssige arvinger. Det endte med, at den danske konge, Christian V, der var af den oldenburgske slægt, blev hans hovedarving. Han arvede dog ikke Jever, som gik til Anton Günthers søstersøn, fyrst Johann August von Anhalt-Zerbst. For Christian V var Oldenburg og Delmenhorst ikke nok. Han gjorde krav på Jever og lod byen besætte første gang i 1675-1677 og igen i 1683-1689. Den stærke danske tilstedeværelse og besættelsen i 1683-1689 må have haft betydning for Niels Sonnes livsforløb.

Grev Anton Günther af Oldenburg har lagt navn til et hotel i Jever. Muren prydes af et stort billede af greven.

De oplysninger, jeg har fundet, fortæller intet om, hvordan eller hvorfor han bosætter sig i Jever. Uden at vide det, er det nærliggende at tro, at han er kommet til Jever som soldat i kong Christian V's hær.

Borgerskab i Jever

Den første datter, Marie Elisabeth, som vi kender, blev døbt den 29. aug. 1686. Niels Sonne og Annichen er derfor senest blevet gift i efteråret 1685, muligvis før. Jeg fandt ikke deres vielse i Jever, men hvis Annichen alligevel tilhørte lokalbefolkningen, var det en god grund til at slå sig ned i byen. Ifølge Orth og Tholes erhvervede Niels Sonne den 19. juni 1690 sit borgerskab i Jever. For sine borgerrettigheder betalte han 8 *Gemeinthaler* for sig selv, og for hustruen 5 *Gemeinthaler*. Derudover måtte han ryste op med 1 *Gemeinthaler* og 12 *Schaaf* for to obligatoriske brandspande. Artiklen nævner intet om, hvordan Niels Sonne ernærede sin voksende familie frem til 1706, hvor han kendes som vejer i Jever.

Fra 1706 til 1711 havde Niels Sonne Jever bys vejerbro i forpagtning. Da han opgav forpagtningen i 1711, skyldte han 2096 *Gemeinthaler* i forpagtningsafgift.

Oldenburgsk postforvalter i Jever

Af indførslen af Niels Sonnes begravelse i Jever kirkebog og Christopher Sonnes skifte fremgår det klart og tydeligt, at han var postmester i Jever. Noget tyder på, at Niels Sonnes enke har kastet et lidt mere strålende lys over sin afdøde mands socialstatus, end den kan bære ved en nærmere gennemgang af postvæsnet historie og organisering i Oldenburg og Jever.

Udviklingen af postvæsnet i Jever begyndte, da grev Anton Günther oprettede de første ridende postruter i Grevskabet Oldenburg til Bremen og Cloppenburg i 1657 og gjorde Magnus von Höfftten til postmester for denne entreprise. Höfftten må have været en foretagsom mand, da han allerede på dette tidspunkt var *schwedisch-wasaburgischer* postmester i Wildeshausen. I 1660 blev han tillige kejserlig postmester, da den kejserlige posttjeneste med grev Anton Günthers godkendelse igangsatte to ugentlige ridende postruter fra Hamburg over Bremen til Oldenburg, Apen, Leer, Emden og Gröningen. Det var i til læg til disse ridende postbude, at posten kom til Jever, da Höfftten på opfordring af grev Anton Günther oprettede sideruter til de kejserlige ruter fra Oldenburg over Leer til byerne Norden, Aurich, Wittmund og Jever i 1661.

Selvom Magnus von Höfftten havde titel af postmester, havde han ingen officiel bestalling som postmester fra grev Anton Günther. Han drev postvæsnet som en privat virksomhed. Det vil sige, at han i Norden, Aurich, Wittmund og Jever selv ansatte og lønnede sine postforvaltere. Navne på postforvalterne i Jever kendes fra byens regnskaber. Niels Sonne var den 3. i rækken og fungerede fra 1707 til 1712. Magnus von Höfftten må i 1707 enten have været død eller en meget gammel mand, så

Niels Sonne kan være blevet ansat af hans efterfølger i postdynastiet, der fortsatte lang tid efter Magnus von Höfftens død. Hans barnebarn Casper von Höfftten var således dansk postmester i Oldenburg i 1730-erne.

Efter Niels Sonnes død i 1712 fortsatte hans enke, der af Orth og Thole kaldes Anne Sonne, som postforvalter. Jobbet med at modtage og udlevere breve til byens borgere og administration overgav hun i 1723 til sin datter og svigersøn. Enken overlevede sin mand med 30 år og døde først i 1742.

Datteren Marie Elisabeth var blevet gift med Johann Joachim Onnen den 31. marts 1723. Svigersønnen var præstesøn fra Riepe i Ostfriesland. Orth og Thole mener, at forældrenes tidlige død forhindrede ham i at studere. De antager, at han derfor lod sig ansætte af postforvalterinden omkring 1717 og efter brylluppet med datteren varetog postforretningen selvstændigt. Af Jever's regnskaber fremgår det, at det er ham, der mellem 1724 og 1732 har stået for formidlingen af Jever's postbidrag til von Höfftten i Oldenburg. Marie Elisabeth Sonne døde formentligt allerede i 1725 (Orth og Thole formuler sig upræcist). Et år efter hendes død giftede Johann Onnen sig igen med Almet Berens fra Minsen. Efter en masse pengespektakel med Jever by forlader Onnen i 1732 posttjenesten i Jever til fordel for landbrug i Kirchenspiel Tettens.

Sammenfatning

Niels Sonne kom givetvis til Jever under den anden danske besættelse. Han erhvervede borgerskab i 1690. Fra 1706-1711 havde han vejerbroen i forpagtning. Fra 1707-1712 var han ansat som postforvalter i postdynastiet von Höfftten. Niels Sonne levede i en tid med stor forskel på høj og lav. Når han kaldes postmester i kirkebog og skifteprotokol, tyder det på en vis selviscenesættelse, der kunne forøge den personlige prestige. Hustruens fornavn var enten Annichen eller Anne/Anna. Efter Niels Sonnes død i 1712 fortsatte enken som postforvalter frem til 1723, hvor datteren Marie Elisabeth og svigersønnen Johann Joachim Onnen tager over. Fra 1724 til 1732 er Onnen postforvalter i Jever. Enken overlevede Niels Sonne med 20 år og døde i 1742. De fik mindst 5 børn. Kun Marie Elisabeths skæbne kendes.

Kilder

1. Bornholms amt, Åkirkeby sogns kirkebog 1648-1741.
2. Bornholms Landdistrikters Skifteforvaltnings Skifteprotokol 1718-1724.
3. 300 Jahre Postamt in Jever. Af: Friedrich Orth und Fritz Thole. I: Postgeschichtliche Blaetter „Weser-Ems“. Band 2, 1960. Rautenburg, Bremen.
4. Kirchenbuch Jever, Getaufte, MF 5312-4;1686
5. Kirchenbuch Jever, Getaufte, MF 5312-5;1688;1691.
6. Kirchenbuch Jever, Getaufte, MF 5312-6;1699.
7. Kirchenbuch Jever, Beerdigte, MF 5319-7;1712.

Den store Krig 1914-1918 – en hjemmeside

Af René Rasmussen

Museumsinspektør, Sønderborg Slot
rera@museum-sonderjylland.dk
museum-sonderjylland.dk

Kan det lade sig gøre at sætte navn og ansigt på de ca. 35.000 sønderjyder, der deltog i Første Verdenskrig? Det lyder som en umulig opgave! Men arbejdsgruppen bag www.denstorekrig1914-1918.dk mener efterhånden, at det ikke længere er helt urealistisk ...

I foråret 2014 sad en slukøret forsamling omkring et mødebord på Historisk Arkiv for Haderslev Kommune. Der var kommet svar på en række ansøgninger til i alt 1.300.000 kr. til etablering af en hjemmeside om sønderjyder og Sønderjylland under Første Verdenskrig. Siden skulle rumme en del med data og fakta om landsdelen og dens indbyggere under krigen og en del med undervisning, rettet mod skoler og læreanstalter.

Men kun en enkelt fond havde givet tilsagn om støtte til et beløb på 40.000 kr. Der var enighed om, at det under disse omstændigheder ikke kunne lade sig gøre at etablere en hjemmeside, og man gik derfor hver til sit.

Men i løbet af april-maj 2014 udvekslede flere af mødedeltagerne idéer, og der blev enighed om at skruede ambitionsniveauet ned og forsøge at etablere en hjemmeside alligevel. Tovholder på projektet blev Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot, men hovedparten af arbejdet – også den del, som denne artikels forfatter skulle levere – måtte gøres ulønnet efter fyraften. Sydbank Fonden, der havde støttet det oprindelige projekt, gav tilsagn om, at vi måtte overføre det bevilgede beløb til det nye og mere beskedne projekt. Og så gik vi i gang ...

100 år gamle nyheder

Idéen var at etablere en nyhedsblog, inspireret af hjemmesiden 1864Live, der siden efteråret 2013 havde bragt daglige "nyhedsopdateringer" med 150 års forsinkelse. Hver dag på dato bragte 1864Live en nøjagtig 150 år gammel "nyhed" og lagde på denne måde løbende op til 150-årsjubilæet for krigen i 1864. 1864Live ville følge krigen og de efterfølgende fredsforhandlinger igennem jubilæumsåret 2014. Hjemmesiden var skabt af medarbejdere ved www.danmarkshistorien.dk på Aarhus Universitet.

Vi fik travlt! Nogle vigtige grunddata var dog allerede på plads, nemlig den udførlige liste over ca. 6.000 faldne sønderjyder, som en arbejdsgruppe under ledelse af Hanne Cordes Christensen og med tilknytning til Sønderborg Slot og Landsarkivet for Sønderjylland havde etableret i 2012 i forbindelse med restaureringen af den sønderjyske kirkegård i Braine i Frankrig. Listen var resul-

tet af en grundig gennemgang af navnlig kirkebøger, dødsbiregistre, mindetavler og mindsten fra sønderjyske (nordslesvigske) sogne og mindeblade på Landsarkivet for Sønderjylland og arkiverne på Sønderborg Slot og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. På grundlag af denne liste ville det være muligt på hjemmesiden hver dag som et minimum at bringe dagens faldne – ofte også med foto og de mest nødvendige personlige data.

Dagens faldne skulle så suppleres med beretninger fra ude- og hjemmefront i form af udtog af soldaterdagbø-

Ca. 35.000 sønderjyder deltog som soldater i tysk uniform under Første Verdenskrig. Mere end 6.000 faldt. Før afgang til fronten lod soldaterne sig ofte fotografere med deres pårørende. Der findes mange fine fotos i sønderjyske arkiver, museer – og i privateje.

Sønderjyderne indgik på lige fod med deres tyske kammerater i de forskellige regimenter. Og de købte postkort ved deres enheder, som de skrev på – på dansk.

ger, feltpostbreve, aviser, bekendtgørelser og andet, som skulle bringes nøjagtigt på 100-årsdagen.

Og således begyndte hjemmesiden – og den tilhørende side på Facebook. De første opslag kom i juni 2014. JyskeVestkystens sønderjyske lokalsektioner bragte hen over sommerferien i juli pluk fra hjemmesiden, der på det tidspunkt fulgte den storpolitiske udvikling i Europa gennem uddrag af Haderslev-avisen Modersmaalet og Flensborg Avis.

Den 31. juli blev der erklæret truende krigsfare, og den 1. august blev der mobiliseret. Krigen var i gang – og det var hjemmesiden også! En lille håndfuld frivillige afskrev febrilsk aviser eller foretog udpluk af dagbøger, feltpost og erindringer. Nogle gange var vi kun ganske få dage eller endog timer foran den løbende nyhedsstrøm.

Hjemmesiden kom rigtig godt fra start. I løbet af få

uger rundede vi 150 faste mailabonnenter, der fik de daglige nyheder direkte i egen mailbox, og siden fik forbavsende hurtigt sine helt faste læsere, der trofast fulgte de sønderjyske soldater og deres familier derhjemme. Vi har læsere, der efter eget udsagn starter dagen med at læse nyhederne fra Første Verdenskrig, inden de sætter sig med dagens avis!

Hjemmesiden har siden august 2014 ligget stabilt omkring 35-40.000 sidevisninger (page views) om måneden, visse måneder mere end 50.000 page views. Den tilhørende Facebookside gav forresten også meget snart alle Museum Sønderjyllands øvrige Facebooksider baghjul. Siden har i skrivende stund (oktober 2015) over 2.600 følgere (Sønderborg Slot på 2. pladsen har 1.900) – og den har i mellemtiden passeret forbilledet 1864Live.

En meget stor del af tiden ved fronten tilbragte soldaterne med at grave skyttegrave og dækningsrum, hvor de kunne være i nogenlunde sikkerhed for fjendens granater. Dækningsrummene (på tysk: "Unterstand") kaldes i sønderjyske feltpostbreve "understand" – de lå ofte 8-10 meter under jorden.

Aviser var uundværlige for de indkaldte soldater. De bragte nyt fra hjemmet – og i mange af de sønderjyske aviser blev der trykt feltpostbreve fra soldater ved fronterne. Her ses de sønderjyske soldater på Østfronten.

Lister, links og litteratur

Siden bringer dagligt "nyheder" fra ude- og hjemmefront. Nyhederne er først og fremmest plukket fra samtidens aviser, feltpostbreve, dagbøger og erindringer, således at siden har et nogenlunde fast (men ganske stort!) persongalleri, hvis skæbner vi følger gennem krigen – eller indtil de falder.

Men siden bringer også mange andre ting. De mange lister over krigsdeltagere er meget populære og anvendelige, ikke mindst for slægtsforskere.

Listerne over de faldne sønderjyder suppleres hele tiden med nye navne og oplysninger. Det sker, når frivillige gennemgår de mange enkepensionssager eller krigsinvalidesager, eller når sidens læsere bidrager med nye oplysninger.

Antallet af faldne har nu passeret de 6.200 og stiger fortsat. Da det er en stor opgave at indtaste de mange faldne, så hver sønderjyde har sin egen side med data, sker det i det tempo, de falder. Indtastningen af alle faldne kan derfor ikke forventes at være færdig før udgangen af 2018. Men naturligvis er data over alle registrerede faldne tilgængelige andre steder på siden.

En anden frivillig har udarbejdet lister over kirkegårde med gravsteder for mange af de faldne sønderjyder, og disse lister er kombineret af en tredje frivillig med et Google Map, så det er muligt at få gps-koordinater til de mange soldaterkirkegårde, hvor de ligger begravet.

En fjerde frivillig er i færd med at udarbejde lister over de ca. 2.500 sønderjyske desertører. Han gennemgår omhyggeligt efterlysningerne i Kreisblatt for de fire nord-slesvigske kredse samt listerne over efterlyste i Aabenraa Landrådsarkiv. Snart vil disse lister blive suppleret med oplysninger fra arkiver fra det Danmark, der tog imod dem. Og på ét eller andet tidspunkt vil alle disse lister blive sammenkørt i et egentligt desertørregister.

Men det er en stor opgave, der overstiger en enkelt frivilligs kræfter.

Vi bringer desuden lister over de ca. 4.500 sønderjyder, der havnede i krigsfangenskab. Disse lister er endnu på et temmelig foreløbigt plan og bygger på studier, som nu afdøde Mogens Tvermoes fra Ringkøbing foretog. Men inden længe vil der foreligge så godt som komplette lister over de sønderjyder, der blev transporteret hjem fra krigsfangelejre. Fangerne i de vestallierede krigsfangelejre foreligger på ca. 7.300 kartotekskort i arkivet efter det foreløbige Ministerium for Sønderjyske Anliggender.

Både desertørlistene og krigsfangelisterne indgår i et crowdsourcing-projekt, som Statens Arkiver i efteråret 2015 har iværksat i samarbejde med Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot. Det samarbejde forventer vi os meget af.

Selv om lastbilen var opfundet, så var millionhærene fortsat helt afhængige af heste som trækdyr. Mange soldater fra landbrugsegnen Sønderjylland var vant til at arbejde med heste og fik ansvaret for hærens heste.

Kartotekskortene over krigsfanger omfatter ikke de sønderjyder, der kom i russisk krigsfangenskab. Men en forsker, der til eget brug har udarbejdet en liste over sønderjyske fanger i russiske krigsfangelejre, vil i løbet af kort tid stille sin liste til rådighed for hjemmesiden.

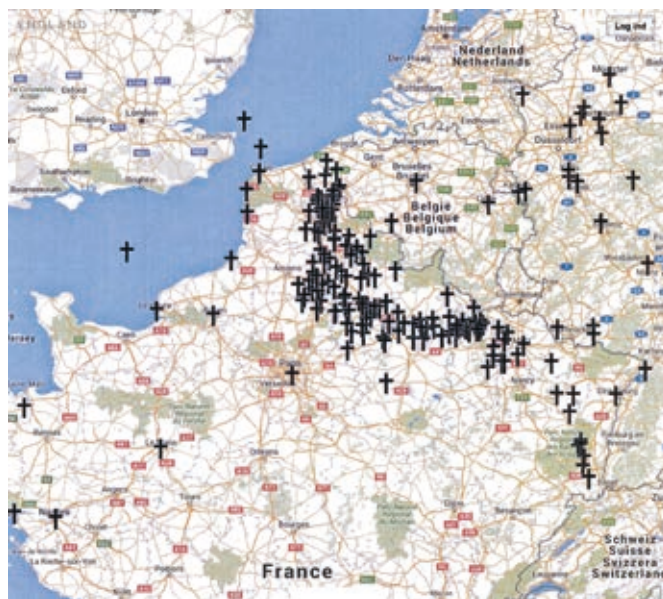
Mange sønderjyske krigsdeltagere organiserede sig efter krigen i veteranforeningen DSK – Foreningen af dansk-sindede sønderjyske Krigsdeltagere. Foreningen havde på sit højeste ca. 8.000 medlemmer. Der foreligger medlemskartoteker og fortegnelser, som efterhånden vil blive indscannet, afskrevet og tilgængeliggjort. Allerede nu kan man dog finde en liste over de afdøde medlemmer af foreningen, der blev mindet i hver årgang af DSK's røde årbøger, der udkom i årene 1941-1972.

Hjemmesidens mange læsere indsender desuden løbende oplysninger om slægtninge, der har deltaget i krigen. Ofte er der fotos, feltpost eller andet med. Her er efterhånden opstået en stor pukkel, for vi kan simpelthen ikke overkomme løbende at lægge navnene på siden. Det samme gælder de mange personarkiver i Sønderborg Slots eget arkiv. Dem har der ikke været tid til at kigge på endnu. Og det samme gælder i næsten endnu højere grad de mange oplysninger, som de over 70 lokalhistoriske arkiver i Sønderjylland ligger inde med.

Det er dog så stor en opgave at koordinere og indsamle data fra de lokalhistoriske arkiver, at det ikke kan overkommes på frivillig basis. Her vil det være nødvendigt med en fuldtidsindsats i mindst ét år.

Ud over lister med persondata stiller hjemmesiden også scannet litteratur om Første Verdenskrig til rådighed. Det er både litteratur, som vi selv har scannet, og links til scannet litteratur på andre hjemmesider.

Listerne har et lidt tilfældigt præg. Vi har indledt et samarbejde med Sønderborg Kommunes biblioteker om at udarbejde en komplet litteraturfortegnelse over litteratur for Sønderborg Kommunes område. Ikke mindst vil det være interessant med lister over al den lokalhistori-

På hjemmesiden kan man bl.a. se, hvor de sønderjyske soldater ligger begravet på de krigsførende nationers soldaterkirkegårde. Det nordvestlige Frankrig er tæt besat med kirkegårde.

ske litteratur, der er udkommet og trykt mange forskellige steder. Vi har håb om, at de øvrige sønderjyske kommuners biblioteker senere vil deltage.

Hjemmesiden rummer endvidere korte oversigter over krigens forløb og en leksikondel. Begge dele er dog på et temmelig foreløbigt niveau. Men frivillige er så småt i gang med at forbedre siderne.

Endelig ligger der et stort og endnu uforløst undervisningspotentiale i hjemmesiden. Vi har indledt et samarbejde med HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling om at udvikle en lærervejledning og udarbejde en strategi for, hvordan siden kan til-

Den teknologiske udvikling med hurtigskydende artilleri og maskingeværer gjorde det næsten umuligt at gennembryde fjendens linjer. Her er det tyske soldater ved et vandkølet MG1908.

rettelægges, så den egner sig til undervisning på gymnasieniveau og i folkeskolens ældste klasser.

Hjemmesiden rummer en temmelig enestående mulighed for at beskæftige sig med Første Verdenskrig på dansk og med en dansk krigserfaring, der ligner de øvrige krigsførende europæiske magters – men som adskiller sig markant fra Kongeriget Danmarks. Der deltog sønderjyder på alle fronter og i alle våbenarter: Vestfront, Østfront, Balkan, Afrika og Fjernøsten, på og under verdenshavene og i luften i fly, balloner og zeppelinere. Og på hjemmefronten oplevede man krigens mangler, afsavn og nød på en helt anden måde end nord for Kongeåen.

Afslutning

Der er mange bolde i luften, og de jongleres rundt ved en frivillig indsats af mange mennesker.

Men der er ingen tvivl om, at hjemmesiden www.denstorekrig1914-1918.dk har et stort potentiale på mange planer. For en slægtsforsker med sønderjyske slægtninge giver siden først og fremmest let adgang til at undersøge, om éns slægtning deltog som soldat i Første Verdenskrig – og en indgang til at dykke dybere ind i hans personlige krigsoplevelse: Hvilke regimenter tjente han i? Hvor kæmpede han? Hvor mange gange blev han såret? Faldt han, deserterede han, eller blev han fanget?

Mange mænd samlet under dårlige hygiejniske forhold gav ideelle betingelser for lus. I ledige stunder brugte soldaterne megen tid på at fange og knække lus – uden dog at kunne blive plaget kvit.

Og for en studerende eller forsker bliver der stillet en stor mængde data til rådighed, data, som kan bearbejdes og bruges til at forøge vor viden om sønderjyderne og Den store Krig 1914-1918.

Vil det lykkes at sætte navn og ansigt på alle ca. 35.000 krigsdeltagere? Næppe! Men vi kan komme et rigtigt langt stykke. Vi er i hvert fald godt på vej.

Find din slægt på AO

Det nye AO, som ikke er så nyt mere, har givet mange slægtsforskere grå hår i hovederne og sat gang i mange frustrationer. For nu er det da helt umuligt at finde rundt på siden, der møder brugeren som en stor farveladeklat med tekster flydende rundt som bevægelige øer. Den velkendte drop-down-menu med kirkebøger, folketællinger m.v. er pist-væk. Og hvad gør man så?

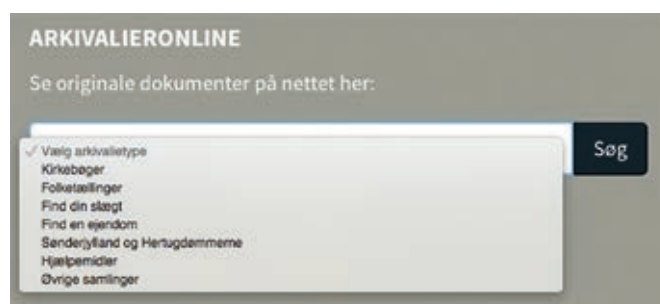
Ja, vist er siden ny og forvirrende ved første blik. Men faktisk er der også nogle vældig smarte funktioner, når man lige lærer dem at kende. Klik på *Vælg arkivalietype* på forsiden, og du får en oversigt som vist på billedet. Klik her på *Find din slægt* og på *Søg*, og du har åbnet døren til de fleste af de herligheder blandt de scannede arkivalier, som du som slægtsforsker har brug for, inkl. kirkebøger og folketællinger, som dog også har deres egen pind i menuen.

Her er erindringsmedaljer og fæsteprotokoller, militære stambøger og skifter for bare at nævne et par eksempler. Vidste du f.eks., at du kan klikke dig ind og se registre til næringstilladelser og borgerskaber i landets købstæder (under *Næringsvæsen*)? Eller registraturer

over *Privatarkiver*? I flere tilfælde er de enkelte poster forsynet med et *Læs her*-link, der giver flere oplysninger om brugen af arkivaliet.

Find din slægt er designet til at gå på opdagelse og få øje på nye muligheder i forskningen. Glem heller ikke at kigge på nabopindene *Find en ejendom*, eller *Sønderjylland og hertugdømmerne*, hvis det er her, du har din slægt. *Hjælpeidler* vil sikkert vise dig, at der er mange flere registre og hjælpemidler, end du nogensinde har drømt om. Alt sammen noget, der kan gøre din forskertilværelse lettere. Brug det!

Kathrine Tobiasen

Fæsteprotokoller på Sjælland

Rita Holm
Strandbakken 2,
3600 Frederikssund
ritaholm@vip.cybercity.dk

I fæsteprotokollerne kan man finde mange gode oplysninger. Desværre er de vanskelige at arbejde med, da der i mange sjællandske fæsteprotokoller ikke er navneregistre. Dertil kommer, at vi ofte ikke ved, hvilket gods vores forfader har fæstet under. I en landsby kan der være op til fem forskellige godser, der ejede jord i byen, og derfor vil det være nødvendigt at søge i alle fem godsejers protokoller, selvom det er fra samme landsby.

Forsvunden forfader

Jeg søgte efter oplysninger på min forfader Hans Larsen i Rude i Holsteinsborg Sogn, hvor godset Holsteinsborg ligger. Hans Larsen blev gift i 1823 og er død i 1842. Men vidste jeg ikke, hvor han kom fra. Jeg begyndte på Holsteinsborgs fæsteprotokol, da jeg havde fundet et skifte i Holsteinsborg skifteprotokol. Men jeg har ikke fundet ham, måske hørte han under et andet gods og kom først senere under Holsteinsborg Gods. Der var ikke et navneregister tilgængeligt, da jeg begyndte, så jeg startede med at lede på det tidspunkt, hvor han blev gift. Efter en tid var jeg temmelig forvirret, for det var de samme navne, der gik igen. Jeg begyndte i stedet forfra og noterede hvert navn, samt hvor de fik fæste på hus eller gård. Efter en tid gik det op for mig, at i Holsteinsborgs fæsteprotokol skrev man hver gang, hvor fæsteren kom fra. Det var en stor oplysning, fordi man så kan søge videre i det sogn, fæsteren kom fra.

Navneregister

Jeg blev interesseret i at lave et register og begyndte med den første fæsteprotokol 1765-1809. Der var også oplysninger om, at det for eksempel var en ungkarl, der fæstede et hus eller en gård, eller en indsidder, der blev husmand. Undertiden får vi at vide, at det er en landsoldat, der har aftjent sine 8-12 år, der fæster hus. Vi får også kendskab til, hvem der har boet i huset eller på gården før den nye fæster. Det kan f.eks. være en far eller mor, der overlader fæstet til sønnen og får aftægt af den nye fæster på livstid. Der var ingen almindelig forsørgelse for ældre mennesker, og da de ikke ejede deres bolig, kunne de ikke sælge hus/gård og måske få en sum, de kunne leve af. I skøde- og panteprotokoller er aftægtskontrakter tinglyst og kan søges der.

Nabostrid?

Et sted mageskifter Hans Hansen med Ole Fransen, og fæstebrevet er indskrevet. Fæstet bliver dog ophævet,

og Ole Fransen får sin gård tilbage, men vi hører ikke mere til Hans Hansen. I fæstebrevene skriver fæsteren under på, at de vil være gode venner med naboer og at kunne samarbejde med byens folk. Var der problemer med Hans Hansen? Måske var han uvenner med nogen i sit sogn og ønskede at skifte gård, men i det nye sogn ville de måske ikke have ham, og mageskiftet blev underkendt af godsejeren?

I fæstebrevene står betingelserne for fæstet. Fæsteren skal holde bygningerne ved lige – huset eller gården er kun lejet; er der jord og dyr, skal han også vedligeholde og passe det, ellers kan han risikere at forsinde sin bolig (blive smidt ud). Han skal ligeledes betale leje af boligen og betale de skatter, der er pålagt fra myndighederne. Til godsejeren skal han også betale småredsel, der f.eks. for en husmand årligt kan bestå af et lam, en gris, en gås, to høns og endelig en snes æg.

Erstatning for kirkebogen

Der mangler en del kirkebøger, og det kan være en mulighed at søge i fæsteprotokoller for at finde en ane og komme lidt længere tilbage. I heldigste fald kan man i fæsteprotokoller følge en slægt, der sad på gården i flere generationer. I fæsteprotokollen for godset Eriksholm i Holbæk amt fra 1758-1848 skriver godsforvalteren konsekvent om fæsteren - barnefødt i et sogn og sognets navn. Det er næsten 100 år, før vi får en folketælling, der fortæller, hvor man er født. Derfor er fæsteprotokollerne særdeles vigtige, da de – foruden de andre oplysninger om fæstet – måske kan føre os lidt længere tilbage.

I godsarkiverne kan der findes både fæstebreve og fæsteprotokoller. Så vidt jeg kan se er en del af fæstebrevene trykte kontrakter, og fæsteprotokollerne er afskrift af de trykte kontrakter. Fæstebrevene kan i nogen tilfælde være bedre læsning, og i andre tilfælde er de væk eller overstreget m.m.

Et eksempel på et fæstebrev til en husmand under Holsteinsborg Gods:

Paa mit høygrevelige Herskabs Høy og Velbaarne hr. greve og Cammer Herre von Holsteins veigne og foregaaende høy naadigste Approbation, Stædes og Fæstes herved til Lars Jensen af Bøgelunde det Huus paa Glænøe som Søren Pedersen sidst beboede og godvilligen qvitterede; hvilket Huus med til liggende Hauge, bemeldte Lars Jensen maae nyde, bruge og beboe, og i Fæste beholde paa Condition at hand aarlig og i rætte tiid betaler Jordebogens afgift som er Penge = 4 Rdr. Siiger Fiire

Rigsdaler Halvdeelen til Paaske og den anden halvdel til Mikkelsdag at erlægge, item udi Smaae Redsels Land gilde 1 Lam, 1 Gaas, 1 pr. Høns og 1 snes æg. Saa forretter hand og aarlig 1 Kiøbenhafns rejse og dee sædvahnlige Høstdage. Holder Huusets Bygning i forsvarlig stand vedliige, Plandter Piile og andre gode Frugt-trær, og Hauge giærderne forsvarlig heigner. Rætter sig efter Loven og Forordningerne, samt er sit højgrevelige Herskab og Deres beskikkede Fuldmægtig hørig og lydig.

For Indfæstning er hand befriet. Alt at fuldbyrdige under sit Fæstes Forbrydelse og anden vilkaarlig Straf. – Dets til bekræftelse under min Haand.

Holsteinborg 17.septbr. 1772 P. Garb

Liigelydende Fæste Brev haver ieg annammet, hvilket ieg i alle maader Lover at holde og efterkomme. Datum ut Supra Lars L. I. S. Jensen

(Holstienborg fæsteprotokol 1765-1809 s. 172-73, opslag 70 på www.familysearch.org)

Andre oplysninger

Der kan sandsynligvis findes andre spændende oplysninger i fæsteprotokollerne. I Holbæk Amt ligger godset Eriksholm, og går vi fæsteprotokollen fra 1758-1848 igennem, noterer godsforvalteren, hvor fæsteren er født, og hvor gammel han er. Et eksempel: Niels Larsen født i Holbech 26 år får fæste i Overup 1761. Her skriver man, hvor fæsteren er født, og det sker næsten 100 år, før 1845-folketællingen angiver fødestedet. Vi må derfor an-

tage, at når der i Holsteinborgs fæsteprotokol står, hvor fæsteren kommer fra, så er det angiveligt fødestedet. Da flere overtager gårde eller huse efter forældrene var de sandsynligvis også født i det sogn, hvor forældrene var bosat.

Jeg har lavet registre til flere sjællandske fæsteprotokoller, hvor man kan se, hvor meget de egentlig flytter rundt i 1700-tallet, og på grund af sådanne flytninger og de mange navne-sammenfald får vi ofte huller i vores anetavler. På en del godser er fæsteprotokollerne ikke bevaret. Men hvor de er bevaret, går de på de store godser ofte helt tilbage til begyndelsen af 1700-tallet. Fæsteprotokollerne er særdeles vigtige, hvis man vil forsøge at finde sine forfædre og måske formødre i 1700-tallet.

Rita Holm har lavet registre til følgende fæsteprotokoller: Holsteinsborg 1765-1809 og 1809-1832, Eriksholm (Holbæk Amt) 1758-1848 og Fuglsang (Maribo Amt) 1776-1838.

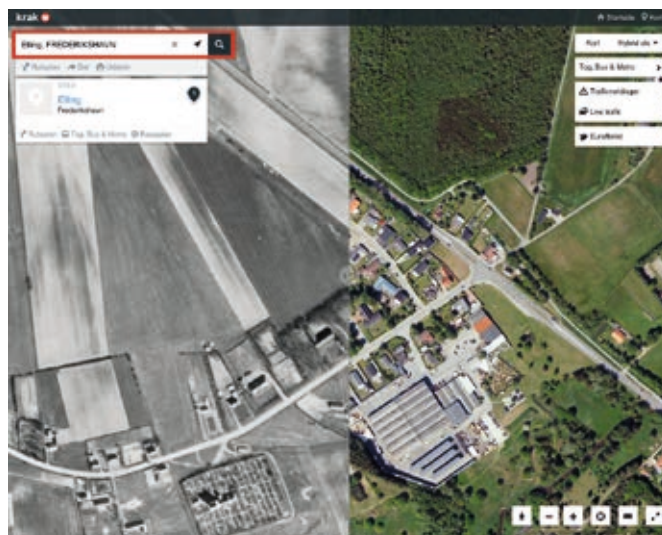
Se dem på DIS-Danmarks hjemmeside www.slaegtogdata.dk > Foreningen > Bladet Slægt & Data > Bilag til Slægt & Data.

På Arkivalieronline, under Hjælpe midler, kan du finde en del registre til fæsteprotokoller. Der er tale om scannede versioner af de håndskrevne registre, som mange protokoller er forsynet med. De er ikke indtastede og derfor heller ikke søgbare som Ritas.

Danmark set fra oven i 1954

Kort kan findes flere steder på nettet, og hos en af kortudbydere, Krak, er der kommet en nyhed, som nok kan fange interessen hos adskillige slægtsforskere. Her har man nu mulighed for at se luftfotos, som blev optaget i 1954 af britiske Royal Air Force. Der er tale om sort/hvide billeder, men skarpheden er der ikke noget i vejen med. Man kan zoome ind, så veje og bygninger kommer tæt på uden at blive alt for grovkornede.

Systemet er enkelt at bruge. Du går ind på siden map.krak.dk (intet www foran) og taster et stednavn eller en adresse i søgefeltet i øverste venstre hjørne. Du får stedet vist på et nutidigt kort og går nu over i øverste højre hjørne, hvor du under Hybrid etc vælger Luftfoto 1954. To luftfotos viser sig straks på skærmen: det fra 1954 til venstre og et fra 2014 til højre. Det gamle ligger som et lag over det nye, og skillelinjen kan trækkes frem og tilbage, så du nemt kan studere, hvad der er sket af ændringer i landskabet, og hvad der er kommet til af nye bygninger. Samt zoome ind og ud efter behov.

Et nutidigt luftfoto side om side med et fra 1954. Her er zoomet ind på landsbyen Elling ved Frederikshavn.

Langt det meste af landet er dækket ind, men jeg ledte dog forgæves efter Anholt og Læsø. Her er bare hvid skærm i stedet for et billede fra forrige århundrede.

Kathrine Tobiasen

Slægtshistorisk Weekend i Bjerringbro

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8940 Randers

Tlf. 41 28 65 30

tobiasen@dis-danmark.dk

Se flere billeder fra weekenden på DIS-Danmarks hjemmeside:

www.slaegtogdata.dk > Foreningen > Bladet Slægt & Data > Bilag til Slægt & Data.

Gennem mange år har det været fast tradition i SSF (Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger) at holde en slægtshistorisk weekend for slægtsforskere hvert efterår. De sidste to år har DIS-Danmark været medarrangør af denne begivenhed, der af mange betragtes som en uundværlig indledning til den kommende forskersæson.

I år lagde Nørgaards Højskole i Bjerringbro lokaler til; det gælder om at finde en institution, der kan rumme så mange som muligt, for der er rift om pladserne, og igen kunne der meldes udsolgt. Temaet for årets weekend var "Biografier i 1800-tallet", og programmet bød på fine og inspirerende foredrag. Asbjørn Romvig Thomsen fortalte om, hvordan man kunne finde arkivalske bidrag til jævne folks levnedbeskrivelser, og Mette Guldberg satte spotlys på kvindernes særlige arbejdsområder og bijob. Ulrich Alster Klug præsenterede via historien om nogle generationer i sin egen slægt mangfoldige gode kilder, og lørdag eftermiddag kunne deltagerne tilmelde sig seks workshops om aktuelle emner som Mediestream, Rigsarkivets indtastningsprojekter og DigDag.

Glad summen

Der er rig lejlighed til at hente ny inspiration til forskningen, men dertil kommer det sociale aspekt ved weekenden, som ikke er det mindst vigtige. Her mødes man med en flok ligesindede; selv om man er førstegangsdeltager, falder man uden videre ind i selskabet. Uanset hvem man tilfældigvis kommer til at sidde ved siden af, kan man være sikker på, at man har fælles interesse og bare kan snakke løs. Højskolen summer af glade og tilfredse deltagere, og snakken forstummer kun, når der bliver ringet med klokken for en vigtig besked, eller en foredragsholder gør klar.

Slægtsforskerprisen

Et højdepunkt er uddelingen af årets slægtsforskerpris. Den tilfaldt i år Københavns Stadsarkivs projekt Politiets Registerblade, "hvor arkivets projektmedarbejdere, under udvisning af stor fleksibilitet og lydhørhed over for brugerne, i samarbejde med de entusiastiske og flittige bru-

Ulla Nielsen og Brian Damsgaard Tengberg modtog på vegne af projektet Politiets Registerblade årets slægtsforskerpris.

gere i fællesskab har skabt det enestående crowdsourcing-resultat, der vil komme kommende generationer af slægts- og lokalhistorikere til gode".

I anledning af at det var tiende gang prisen uddeltes, blev der plads til en særlig jubilæumspris, som gik til Anton Blaabjerg for hans livsværk som formidler af slægtsforskning med tak for "dit betydningsfulde og utrættelige arbejde hidtil".

Der er allerede reserveret plads på Nørgaards Højskole til næste års slægtshistoriske weekend. Det bliver den 2.-4. september. Du kan roligt sætte kryds i kalenderen!

Ved en af lørdag eftermiddags workshops satte Søren Kølholt Poder og Niklas Thode Jensen fra Rigsarkivet ivrige forskere i gang med at indtaste medaljemodtagere fra de sønderjyske krige.

Danmark på film

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8940 Randers

Tlf. 41 28 65 30

tobiasen@dis-danmark.dk

Danmark på film finder du på adressen: filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film eller simpelthen ved at google på "danmark på film". Siden kræver ikke login, heller ikke hvis du vil tilføje en kommentar.

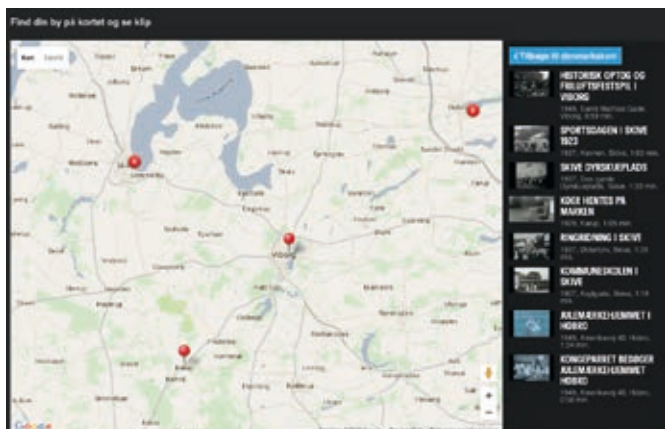
Der sker rigtig meget på mediefronten for tiden. For et halvt årstid siden fik vi adgang til millioner af gamle aviser på Mediestream, og nu turen kommet til gamle dokumentarfilm, som herefter kun er nogle museklik fra dig.

Det er Det Danske Filminstitut, der på sin streaming-site Filmcentralen.dk har gjort mere end 800 filmklip tilgængelige for alle. Med instituttets egne ord er målet "at styrke fortællingen om Danmark med levende billeder til gavn for borgerne, for undervisningssektoren, for forskningen og for de øvrige kulturinstitutioner."

Hvad byder siden så på? De mange film stammer fra perioden 1905-1965, og de er geografisk fordelt over hele landet. Der vil af naturlige årsager forekomme både stum- og talefilm. Mange af filmene er små klip fra længere optagelser, som der så linkes til. Emnerne spænder lige så vidt. Her er film fra små lokale virksomheder og om kongefamiliens dagligdag, om store byggeprojekter og sportsbegivenheder. Blandt 15 film fra Aarhus er der eksempelvis titler som En sporvognstur gennem Aarhus' gader, 1905, Grundstensnedlæggelse til Aarhus Rådhus, 1938, Vestergade i Aarhus kondemneres, 1944, og Folkemøde i Marselisborgparken, 1949.

Film på danmarkskortet

Du kan gå ind via danmarkskortet, hvor røde nåle markerer, hvor der er film – og hvor mange. Her er det tydeligt, at der er en vis overvægt i København, der figurerer med 100+ film. Zoom ind på kortet, og markeringerne bliver mere detaljerede. I feltet til højre for kortet ses titlerne på de film, som er knyttet til det pågældende kortafsnit. Får du lyst til at se en af dem, klikker du bare på den. Du kan vælge at se filmen i fuldskræmsgengivelse, ligesom den selvfølgelig også kan ses på TV.

Danmarkskortet viser, hvor du kan finde film. Her er zoomet ind på Midtjylland.

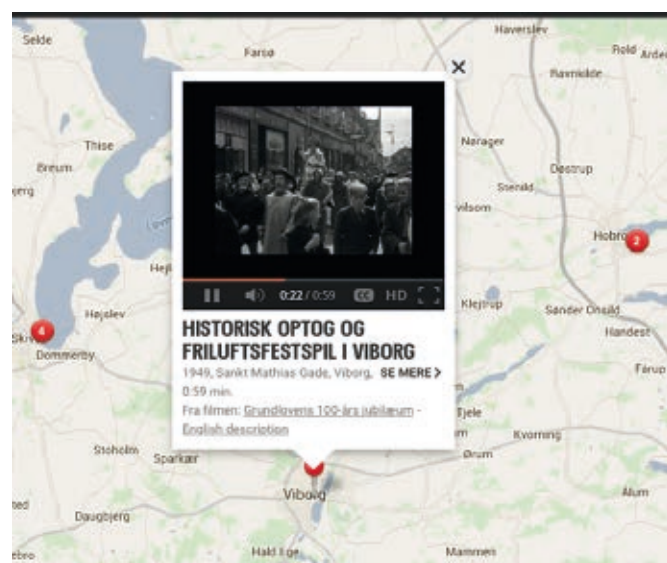
rer, hvor der er film – og hvor mange. Her er det tydeligt, at der er en vis overvægt i København, der figurerer med 100+ film. Zoom ind på kortet, og markeringerne bliver mere detaljerede. I feltet til højre for kortet ses titlerne på de film, som er knyttet til det pågældende kortafsnit. Får du lyst til at se en af dem, klikker du bare på den. Du kan vælge at se filmen i fuldskræmsgengivelse, ligesom den selvfølgelig også kan ses på TV.

Andre måder at søge film på er at bruge søgefeltet, hvor kun fantasien sætter grænser for din søgning. Du kan lade dig inspirere af de film, der lige p.t. ligger på forsiden eller gå ind via medvirkende eller emneord. Du kan endvidere afgrænse til hele film eller filmklip – eller medtage begge dele.

Under fanebladet Artikler og temaer finder du uddybende artikler og samlinger af film om forskellige emner. I skrivende stund kunne man her kaste sig over *Danmark anno 1915* og *Kongefamilien*. Og endelig er der et tema kaldet *Detektivhjørnet: Sted og årstal søges!* I mange tilfælde savnes nemlig oplysninger om filmene, og dem vil Filminstituttet gerne have hjælp til at finde.

Videndeling

Hermed er vi ovre i et andet aspekt ved Danmark på Film. Siden lægger i høj grad op til interaktivitet. Overalt inviteres brugerne til at kommentere på filmene. Der kan være folk ude omkring, som har viden om stederne og

Et klip fra et historisk optog i Viborg fra 1949 er klar til at blive afspillet. Klippet stammer fra en film om grundlovens 100-års jubilæum.

personerne, som filmene viser, og den viden vil være med til at gøre oplevelsen meget mere værdifuld for andre besøgende. Det er nøjagtig, som når lokalarkiver efterlyser folk, der kan fortælle, hvem personerne på et gammelt billede er, og hvor det er optaget. Oplysningerne skal gerne i hus, inden alle, der ligger inde med dem, er døde og borte. Alle filmposterne er derfor forsynet med en kommentarboks til formålet.

Med til interaktiviteten hører også, at du kan lave dit eget klip i en film; det er gjort supernemt med et par knapper til *Start klip* og *Slut klip*. Alle filmene er uden retigheder, og du kan i de fleste tilfælde indlejre filmene eller klippene på din egen hjemmeside, blog eller facebookside. Målet er at dele viden og at komme ud til alle, der måtte være interesserede. Brug siden og nyd at tage et dyk tilbage i tiden med rigtige, levende billeder.

Wibergs manglende Præstehustruer

Af **Flemming Aa. Winther**

Bgm.-Drews-Str. 23

D-24119 Kronshagen

Tlf. 0049 431 58 04 33

winther@kabelmail.de

Jeg er forfatter til bogen "Danske Præstehustruer" (Tillæg til S. V. Wibergs Dansk Præstehistorie, på grundlag af Erh. Qvistgaards *Præstehustruer ...* (1934, 1936, 1992)). Den er for tiden under trykning og udkommer så hos Slægtens Forlag i Viborg. (Indbundet, 468 Sider, B5(JIS) Format, ISBN 978-87-90331-46-7, pris 200 kr. + porto).

Af den grund interesserede det mig meget at læse Kathrine Tobiasens oversigt over informationskilder til Dansk Præstehistorie i *Slægt & Data* 30:3, 21f. Da jeg mener, at min bog er et væsentligt, nyt bidrag til præsteslægternes genealogi, vil jeg her fortælle lidt om værket og dets lange tilblivelseshistorie.

Som så mange andre brugere af Erh. Qvistgaards *Præstehustruer, der helt eller delvis mangler i Wibergs Præstehistorie* var jeg i 1990'erne irriteret over bogens uensigtsmæssige alfabetiske opstilling. Den medførte, at man for at finde en præsts ukendte hustru(er) måtte gnave sig ikke alene igennem hovedværket, men også gennem tre (ligeledes alfabetiske) tillæg.

I forsøg på at finde hjælpere til en reorganisering og opdatering af stoffet skrev jeg et indlæg i *Slægten* nr. 18 (1998), 53f., opfulgt af en henvisning i *Slægt & Data* 2000:1, 11. Der syntes dengang imidlertid ikke at være interesse for sagen, så jeg gik selv i gang med projektet.

Manglende kildehenvisninger

Generelt kan det konstateres, at Qvistgaard har koncentreret sine undersøgelser om præsterne før ca. 1750, hvor Wibergs oplysninger er mest ufuldstændige. Denne praksis har jeg bibeholdt ved revisionen, så man vil ikke finde mange præstehustruer i min bog født efter dette tidspunkt.

En væsentligt problem ved Qvistgaards bog var de

manglende kildehenvisninger. Som der står i forordet til hans bog, agtede han at aflevere sådanne til Det Kgl. Bibliotek. Det er faktisk sket, og oplysningerne findes i form af et seddelkartotek i Håndskriftsamlingen (Ny kgl. Saml. 797 8 vo)¹. Jeg har anskaffet kopier af disse sedler, indføjret indholdet i teksten og dermed samtidig læst korrektur på den oprindelige bog.

Qvistgaards originale kildehenvisninger var i mange tilfælde forkortet indtil uklarhed, ligesom de afspejler arkivorganisationen på hans tid. Hvor det har interesseret mig, er henvisningerne præciserede og kompletterede. Læseren vil derfor finde en blanding af nye resultater og afskrift af den gamle tekst. Mit værk kan således ikke siges at være gennemarbejdet, men på grund af helbredsproblemer har jeg valgt at udgive det nu. Det giver mange eksempler på brug af det ældre kildemateriale på papir, hvoraf jo ikke alt er digitaliseret endnu.

Præstehustrubogen er blevet til *con amore* over en meget lang periode. Rettelser og tilføjelser afspejler mine personlige interesser, hvilket vil sige, at sogne i Jylland er grundigere undersøgt end sogne på øerne. I de senere år har jeg især tilføjet materiale fra Erik Brejls skifteuddrag, først fra det nørrejyske område, men nu også fra øerne. Netudgaven af Nygårds sedler har ligeledes været nyttig. Et eksempel på anvendelsen af disse (sekundære, men pålidelige) kilder ses i min artikel i *Personalhistorisk Tidsskrift* 2013:2, 188ff. (også tilgængelig via Erik Brejls hjemmeside under mit navn).

Som prøve på min bogs indhold ses her præstehustruer fra et enkelt sogn. (Forkortelser hovedsagelig som hos Wiberg og Qvistgaard):

¹ Interesserede kan finde seddelkartoteket via Det Kgl. Biblioteks søgebase rex.kb.dk. Vælg Håndskriftsamlingen under Institutioner og Samlinger og tast 'qvistgaard' i søgefeltet

Lidemark, Bjeverskov.

- 730,07. 1. RASMUSDATTER, Pernille, gift ca. 1587.
2. HANSDATTER, Beritte (Birthe), gift ca. 1594. (W.Suppl.)
Se Præsteindberetn. 1757 til Hans de Hofman.
- 730,11. BRUUN, Karen Andersdatter, E.e. ?, gift 13.2. 1662 i Alsted, død 1689.
Se Bjeverskov Hd.'s Provstibog 1708-83.
- 730,13. 1. LOUMANN, Ane Margrethe, gift 18.11.1720 Terslev, død 1730. (1 S., 2 D.). Dt. af Forpagter paa Ottestrup, Ørslev Sg., Frands Sørensen Loumann (begr. 30.10.1732 i Ørslev) og Anne Margrethe Kjærulf (begr. 13.10.1732 i Ørslev). (Søster gift m. 1166,12.).
Se Sk. 17.7.1730 i Bjeverskov Hd.'s gejstl. Skpr. 1719-99, fol. 38b (E. Brejl Nr. 65); Ørslev Kbg., AOL ops 22; C. Klitgaard, Kjærulfske Studier (Aalborg 1914-18), 407ff.
2. HYLLING, Kirsten Mortensdatter, gift 1731, død 17.11.1747. (1 D., 1 S.). Dt. af 981,08.
Se Sk. 10.4.1749 i Bjeverskov Hd.'s gejstl. Skpr. 1719-99, fol. 74 & 76 (E. Brejl Nr. 76).
3. FRIIS, Anna Marie, født ca. 1696, gift 19.4.1749 Kbh. (Nic.), begr. 1767 Kbh. (Frue). (U. B.). (W.).
Se Sk. 9.7.1755 i Bjeverskov Hd.'s gejstl. Skpr. 1719-99, fol. 88b, 95, 147, 152 (E. Brejl Nr. 86); Enkekassen; Skattemandt 1762 København 15, 461.
- 730,17. SPLIID, Karen Friis, født 25.9.1745 i Them, gift 28.4.1773, død 18.9.1813 i Aalesund (Borgund paa Sunnmøre), 68 Aar. (9 B.). Dt. af 1165,09., 1. Hustru.
Se Sjæll. Reg. 1773. 23; Torvald Baade: Sleкта etter overvrakar i Trondheim Daniel Baade 1686-1769. (1944), s. 16f.; J.F. Lampe: Bergen Stifts Biskoper og Præster efter Reformationen. Biografiske efterretninger, II (Kristiania 1896), s. 278; Secher.

Kalender

Se også på hjemmesiden www.slaegtogdata.dk/aktuelt og under de enkelte lokalforeninger. Her kan være flere arrangementer.

Tid	Sted	Emne	Arrangør	Tilmelding m.v.
Mandag 4. og 18. januar, 1. og 29. februar, kl. 10.15-12.45	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Slægtsroderi, formiddag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandage 4. og 18. januar, 1. og 29. februar kl. 13.00-15.00	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Gotisk læsekreds	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Onsdag 6. januar kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Embedslægearkivet. Foredrag v/Ulrich Alster Klug	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/lokalforeninger/kbh nord
Torsdage 7. januar, 4. februar, 3. marts og 7. april kl. 9.00-12.00	Rigsarkivet, Jernbanegade 36, Odense C	Snakkedag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandag 11. januar kl. 10.15-12.45	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Gotisk grundkursus	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandage 11. og 25. januar, 8. og 22. februar, 7. og 21. marts, 4. og 18. april, kl. 13.00-15.00	Smørum Gamle Skole, Smørum Bygade 35, Smørumovre	Slægtsmandag	DIS-Egedal	www.slaegtogdata.dk/lokalforeninger/egedal
Mandage 11. og 25. januar, 8. og 22. februar, 7. og 14. marts kl. 13.00-15.00	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Slægtsroderi, eftermiddag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk

Torsdag 14. januar kl. 19.00-21.30	Slægtshistorisk Center, Lahnsgade 58, Odense C	Udflugt og Foredrag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Tirsdage 19. januar, 25. feb. og 29. mar. kl. 19.00-21.30	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Slægtsroderi, aften	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Torsdag 21. januar kl. 19.00-21.30	Aktivitetshuset Skallen, Møllegade 99, Svendborg	Kilder til faderskabssager. Foredrag v/Mette Seidelin	DIS-Sydfyn	dis.sydfyn@live.dk
Torsdag 21. januar kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Slægtscafé	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord
Tirsdag 26. januar kl. 19.00	Knudepunktet, Kærhøjparken 19, Vejen	Klubaften	DIS-Kongeeaaen	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kongeeaaen
Torsdag 28. januar kl. 19.00	Smørum Gamle Skole, Smørum Bygade 35, Smørumovre	Kan man stole på kirke- bøgerne? Foredrag v/Hans Peter Poulsen	DIS-Egedal	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/egedal
Onsdag 3. februar kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Amtsjournaler på nettet. Fored. v/Hans Peter Poulsen	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord
Tirsdag 9. februar kl. 19.00	Knudepunktet, Kærhøjparken 19, Vejen	Generalforsamling. Herefter: Fattigvæsenet - hvad finder slægtsforskeren af oplys- ninger der? Foredrag v/Jør- gen Dieckmann Rasmussen	DIS-Kongeeaaen	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kongeeaaen
Torsdag 11. februar kl. 19.00-21.30	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Barnemordet på Falster. n Foredrag v/Lonni Lorentzen og Bent Anderse	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandag 15. februar kl. 19.00-21.00	Aalborg Universitet, auditorium 6 (over gården), Strandvejen 19, Aalborg	Fra land til by. Foredrag v/Otto Bendixen	DIS-Aalborg lokalforeninger/aalborg	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/aalborg
Onsdag 24. februar kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Slægtscafé v/Hans Peter Poulsen	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord
Tirsdag 23. februar kl. 19.00	Knudepunktet, Kærhøjparken 19, Vejen	Klubaften	DIS-Kongeeaaen	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kongeeaaen
Torsdag 25. februar kl. 19.00	Smørum Gamle Skole, Smørum Bygade 35, Smørumovre	Skolelove - skolearkiver - gennemførelse af lovene fra 1814. Foredrag v/Erik Nørr	DIS-Egedal lokalforeninger/egedal	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/egedal
Torsdag 25. februar kl. 19.00-21.30	Aktivitetshuset Skallen, Møllegade 99, Svendborg	Ægtemand i overskud - op- trævling af en kriminalhisto- rie. Foredrag v/Leif Sepstrup	DIS-Sydfyn	dis.sydfyn@live.dk
Onsdag 2. marts kl. 20.00-22.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Arbejdet bærer lønnen i sig selv - om dine forældres løn og arbejdsvilkår. Foredrag v/Erik Kann	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord
Tirsdag 8. marts kl. 19.00	Knudepunktet, Kærhøjparken 19, Vejen	At skrive slægtshistorie. Foredrag v/Kathrine Tobiasen	DIS-Kongeeaaen	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kongeeaaen
Torsdag 10. marts kl. 19.00-21.30	Bolbro Kultur- og Idrætshus, Stadionvej 50, Odense V	Seje kvinder på hjemme- fronten. Foredrag v/Aase Beyer Clausen	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Onsdag 16. marts kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Slægtscafé v/Erik Kann	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord
Onsdag 16. marts kl. 19.00-21.00	Aalborg Universitet, auditorium 6 (over gården), Strandvejen 19, Aalborg	Herreds- og byfogeder samt skrivere og deres slægter. Foredrag v/Ole Færch	DIS-Aalborg lokalforeninger/aalborg	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/aalborg
Torsdag 31. marts kl. 19.00-21.30	Aktivitetshuset Skallen, Møllegade 99, Svendborg	Kvinde og fattig på landet i 1850'erne. Foredrag v/Agnete Birger Madsen	DIS-Sydfyn	dis.sydfyn@live.dk
Onsdag 6. april kl. 19.00-21.30	Lindegaarden, Peter Lunds Vej 8, Lyngby	Generalforsamling	DIS-København Nord	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/kbhord

Kommende bestyrelsesmøder i DIS-Danmark

I nærmeste fremtid er planlagt følgende møder for bestyrelsen.

16. januar i Odense

2. marts i Odense

16.-17. maj i Odense

www.slaegtogdata.dk

DIS-Danmarks hjemmeside
www.slaegtogdata.dk

Webmaster Arne Feldborg
webmaster@dis-danmark.dk

Særtilbud - især til nye medlemmer

Ekspeditionen har et restoplæg fra de seneste tre årgange af medlemsbladet, som sælges så længe lager haves.

Slægt & Data – hele årgang 2012 sælges samlet for 70 kr.

Slægt & Data – hele årgang 2013 sælges samlet for 70 kr.

Slægt & Data – hele årgang 2014 sælges samlet for 70 kr.

Hæftet 25 år med slægt og data.

DIS-Danmark 1989-2014 50 kr.

Bogen Sogn Herred Amt 99 kr.

Bogen At skrive slægtshistorie 149 kr.

Alle priser er inkl. moms og forsendelse, og betaling sker forud med kort eller ved bankoverførsel.

Henvend dig til Ekspeditionen, ekspedition@dis-danmark.dk, eller brug bestillingsformularen i 'butikken' på hjemmesiden under foreningen.

Her kan du også bestille cd'en med samtlige numre af Slægt & Data.

DIS-Danmarks ekspedition

Henvendelser til DIS-Danmarks ekspedition sker via adressen:

Arne Christiansen
ekspedition@dis-danmark.dk
Tlf. 52 79 90 20

Telefonen er åben for ekspedition
Tirsdag kl. 14-18 – ellers telefonsvarer

- Pasning af foreningens medlemskartotek – Ind/udmeldelser, adresseændringer for medlemmer, der ikke selv kan klare dette
- Forsendelse af bøger, blad, CD'er m.v.
Se udvalget her www.slaegtogdata.dk/foreningen/butikken
- Hjælp til medlemmer, der har login-problemer
- Ind/udmeldelse af medlemmer i de tidsskriftlæsekredse, som foreningen har. Pt. er der blade fra Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland og England.
Læs mere her www.slaegtogdata.dk/andet/laesekredse
- Besvarelse af diverse spørgsmål, dog ikke decideret slægtsforskningshjælp

DIS-Danmarks bestyrelse

Jesper Skov Formand. AO-repr. Friggsvej 3, Sdr. Onsild, 9500 Hobro	skov@dis-danmark.dk
Anton Blaabjerg Næstformand. Fredensgade 38, 8800 Viborg. Tlf. 86 61 04 36	blaabjerg@dis-danmark.dk
Jan Amnitzbøl Krusell Kasserer. Frøkærparken 116, 8320 Mårslet. Tlf. 24 63 62 69	krusell@dis-danmark.dk
Kathrine Tobiasen Redaktør. DIS-Forum. Korsagervej 13, 8940 Randers SV. Tlf. 41 28 65 30	tobiasen@dis-danmark.dk
Michael Dupont Sekretær. Stenager 216, st.th, 2600 Glostrup. Tlf. 43 44 16 52	dupont@dis-danmark.dk
Poul Wachmann Valmuehaven 42, 2765 Smørum. Tlf. 42 51 02 45	wachmann@dis-danmark.dk
Jørgen Kristensen Markskellet 130, 4300 Holbæk. Tlf. 29 45 69 26	kristensen@dis-danmark.dk
Bodil Grove Christensen Hvedevej 1, 7490 Aulum. Tlf. 26 17 87 59	grove@dis-danmark.dk
Kaj Holdensen Solbakkevej 60, 4700 Næstved. Tlf. 21 12 98 18	holdensen@dis-danmark.dk
Kirsten Andersen Suppleant. Gjelstensåsen 125, 3650 Ølstykke. Tlf. 47 17 75 78	andersen@dis-danmark.dk
Lone Bergmann Suppleant. Kærlundevej 50, st.th., 2730 Herlev. Tlf.	bergmann@dis-danmark.dk

Resultat af slægtsforskerkonkurrencen

Af Gitte Christensen

Rebæk Søpark 3, 622

2650 Hvidovre

tlf. 36 44 97 47

gsc@ofir.dk

I den første weekend af oktober afholdt DIS-Danmark slægtsforskerkonkurrencen Ukendt. Den blev omtalt på bagsiden af septemberudgaven af Slægt & Data. Opgaver og besvarelser kan ses i Forum (www.slaegtodata.dk/forum).

Ni opgaver

I alt ni opgaver blev stillet fra fredag kl. 18.00 til søndag kl. 12.00. Opgavernes omfang var meget varieret. Den omfattende weekendopgave blev stillet fredag aften: "Tag kontakt med en person, som kan fortælle dig mere om din slægt. Få så mange oplysninger, du kan, om en person i slægten fra din mundtlige kilde. Undersøg, om du finder nogle af oplysningerne i kirkebøger, folketællinger, gravsten osv."

En lille opgave blev stillet lørdag aften: "Registrer to kilder. Giv os link til digitale kilder og skriv information, hvis du har mundtlige kilder eller bøger eller arkivalier."

Et eksempel på en mellemopgave blev stillet lørdag eftermiddag: "Vælg en person i din anetavle. Find information om personen i kirkebøger og andre kilder."

Slægtsforskning handler om mennesker

Vi lærte nogle af deltagerne aner og andre familimedlemmer at kende.

I opgave 5 skal deltagerne lære et område nærmere at kende. Det resulterer i, at Henrik Andresen får lyst til at besøge Hössna Sogn i Västergötland i Sverige og få et indtryk af den egn hans farmors aner stammer fra.

I opgave 6 arbejder deltagerne med personer, de er gået i stå med. Lene Søgaard Pedersen arbejder med sin morfars brors kone, Karen Kejser. I sin søgen finder hun ud af, at Karen Kejser hedder Jensen, men at moderens pigenavn var Kayser.

Hvad kan gøres anderledes?

Jeg bad deltagerne om at komme med forbedringsforslag for at få en fornemmelse af, hvad der kan gøres bedre, nu hvor det er et helt nyt tiltag.

Alle spørgsmålene blev stillet med udgangspunkt i deltagerne egen slægtsforskning. Her kunne det have været bedre, hvis jeg havde valgt en person, eksempelvis ane nummer 52 (mormors morfars far) eller en for deltagerne ukendt person.

Pointfordelingen var ulige i forhold til arbejdsindsatsen, så det bør der ændres på.

Nogle henviste til tidligere fundne resultater, mens

andre løste opgaverne med ny forskning. Det sidste var intentionen med slægtsforskerkonkurrencen for at stille nye og erfarne slægtsforskere lige.

Det var uheldigt, at konkurrencen fandt sted samme tidspunkt som Slægtsforskerweekenden. Tidspunktet blev suverænt valgt ud fra, hvad der passede mig. Hvad jeg ikke var herre over var, at www.sa.dk og ddd.dda.dk ikke var brugbare i den weekend. Flere deltagere benyttede ao.salldata.dk og danishfamilysearch.dk til besvarelse af opgaverne.

Man kan lave en konkurrence, som løber over flere weekender eller stille alle spørgsmålene med det samme, så man bedre kan planlægge sin weekend.

Nogle mente, at der var reklameret for lidt for konkurrencen. Det var med vilje, for der skulle ikke være flere deltagere, end jeg kunne holde styr på denne første gang, hvor det hele også var nyt for mig.

Succes

Intentionen med konkurrencen var, at det skulle være muligt for både rutinerede og mindre rutinerede slægtsforskere at deltage. Derfor var der brede spørgsmål, hvor man skulle bruge kirkebøger og folketællinger til at finde oplysninger, men også et om, at man skulle prøve at lave forskellige rapporter i sit slægtsforskningsprogram, så man kunne lære det at kende.

Det var dejligt at se næsten nye brugere i Forum. Enkelte af deltagerne havde ikke brugt Forum ret meget tidligere.

Skal vi gøre det igen?

Deltagerne mener ja. "Og der behøver ikke at gå et helt år mellem hver gang, I holder konkurrencen", som Kirsten Sanders skrev i evalueringen.

Jeg finder gerne på nogle nye opgaver, til gengæld har jeg ikke lyst til at sætte en hel weekend af til at holde øje med konkurrencen.

Det kunne være spændende at prøve det igen med flere deltagere, men det kræver, at der er nogle hjælpere til at holde styr på point og besvare spørgsmål. Er der nogen som har lyst til at deltage i dette arbejde, skal I endelig skrive til mig.

Vindere

Vinderne blev Helle Nørgaard Jepsen (fleste point) og Pernille Dreier (udtrukket blandt deltagerne). De modtog et gavekort fra www.gavekortet.dk, så de kunne finde noget, der passede til dem.